

THEOLOGIE EN RELIGIEWETENSCHAPPEN

FACULTEIT RELIGIE EN THEOLOGIE

VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0735

© 2020 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD VAN DE PANELVOORZITTER	5
RAPPORT OVER DE MASTEROPLEIDING THEOLOGIE EN RELIGIEWETENSCHAPPEN VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM.....	7
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING	7
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	7
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	7
WERKWIJZE VAN HET PANEL	8
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL.....	11
ORGANISATORISCHE CONTEXT.....	14
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	15
BIJLAGEN	31
BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	33
BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN	38
BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA	41
BIJLAGE 4: TOETSVORMEN.....	42
BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA	43
BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	44

Dit rapport is vastgesteld op 3 april 2020

VOORWOORD VAN DE PANELVOORZITTER

Dit rapport bevat de bevindingen van het visitatiepanel Theologie en Religiewetenschappen in uitvoering van de kwaliteitsbeoordeling van universitaire bachelor- en masteropleidingen Theologie en Religiewetenschappen in Nederland.

Het doel van het rapport is drievoudig: de resultaten van de beoordeling van de voorgelegde opleidingen weergeven, mede in het licht van de opvolging van de bestuurlijke afspraken die opleidingen met de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) hebben gemaakt na de visitatieronde in 2013; terugkoppelen over de duurzaamheid van de interne kwaliteitszorg van de betrokken instellingen en opleidingen; adviezen aanreiken voor de accreditatie van die opleidingen door de NVAO.

Het panel dat de opleidingen in het cluster Theologie en Religiewetenschappen in 2019-2020 heeft bezocht, heeft bij de zeven deelnemende instellingen – Vrije Universiteit Amsterdam, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Leiden, Radboud Universiteit en Tilburg University – tweeëntwintig zorgvuldig geprofileerde en goed georganiseerde opleidingen aangetroffen, die zich bewust zijn van het belang van de kwaliteitszorg in opleidingsaanbod en onderwijs. Het panel heeft de diepgaande kennismaking met die opleidingen als bijzonder leerzaam en bemoedigend ervaren.

Het panel heeft zijn werk op voortreffelijke wijze kunnen verrichten. De zelfevaluatierapporten waren doorgaans doordacht samengesteld en vormden een relevante basis voor de eerste kennismaking met de opleidingen, de visie waarop ze steunen, de doelstellingen die ze willen realiseren en de aandachtspunten die ze voor zichzelf bepalen. De grondige gesprekken met de diverse geledingen van de opleidingen tijdens het locatiebezoek waren verhelderend.

Het panel heeft waardering voor de openheid waarmee de instellingen intern in gesprek zijn gegaan over het opleidingsaanbod, de organisatie van het onderwijs en de kwaliteitsborging daarvan. Hierdoor heeft het panel zich een duidelijk beeld kunnen vormen van de kwaliteit van de beoordeelde opleidingen en van de duurzaamheid van de borging daarvan. Het panel hoopt dat zijn rapport bijdraagt aan een helder (zelf)beeld van de betrokken opleidingen en een stimulerende rol mag vervullen in de cyclus van kwaliteitszorg die de instellingen en hun opleidingen krachtig willen verderzetten.

Dank gaat uit naar bestuur, naar academische en administratieve staf, en naar studenten en alumni van de betrokken universiteiten en opleidingen. Hun inspanningen voor de voorbereiding van de visitatie en hun medewerking aan de uitvoering van de beoordeling verdienen waardering.

Verder ben ik zeer erkentelijk jegens de leden van het panel alsook de projectleider en de secretarissen van QANU voor de uitstekende samenwerking, voor hun deskundige inbreng en voor de professionele ondersteuning. Elk van hen heeft vanuit haar of zijn eigen perspectief, ervaring en achtergrond bijgedragen aan het welslagen van de visitatie en aan de totstandkoming van dit rapport.

Aan de betrokken universiteiten en opleidingen wensen we een succesvolle uitvoering van hun opdracht tot vorming van studenten die beslagen zijn op de gebieden van theologie en religiewetenschappen. In een razendsnel veranderende 21^e-eeuwse wereld zonder grenzen is het van groot belang dat universiteiten deskundigen blijven vormen die op verstandige wijze nadenken over religie in haar veelvormigheid en over haar maatschappelijke impact, zodat hun alumni met kennis van zaken breed maatschappelijke en kerkelijke verantwoordelijkheden kunnen opnemen.

Prof. dr. Marc Vervenne
Voorzitter visitatiepanel

RAPPORT OVER DE MASTEROPLEIDING THEOLOGIE EN RELIGIEWETENSCHAPPEN VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING

Masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen

Naam van de opleiding:	Theologie & Religiewetenschappen
CROHO-nummer:	60824
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	- Building Interreligious Relations - Exploring a Discipline - Leadership [beëindigd in 2018] - Media - Peace, Trauma and Religion - Spiritual Care
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	deeltijd en voltijd
Onderwijstaal:	<i>Nederlands en Engels</i>
Vervaldatum accreditatie:	01/05/2020

Het bezoek van het visitatiepanel Theologie en Religiewetenschappen aan de Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam vond plaats van 11 tot en met 13 september 2019.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Vrije Universiteit Amsterdam
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 3 juli 2019 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. M. (Marc) Vervenne, emeritus hoogleraar Bijbelwetenschap aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven en ere-rector magnificus van de KU Leuven (België) [voorzitter];
- Prof. dr. T.H. (Hetty) Zock, bijzonder hoogleraar Levensbeschouwing en Geestelijke Volksgezondheid aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen;
- Dr. M. (Mariëtte) van den Hoven, universitair hoofddocent aan het Ethiek Instituut van het Departement Filosofie en Religiewetenschap van de Universiteit Utrecht;
- L.L.M. (Laura) Rolsma, alumna van de bacheloropleiding Religiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen en momenteel masterstudent Politicologie aan de Universiteit Leiden [student-lid].

Het panel werd voor deze specifieke masteropleiding ondersteund door twee secretarissen drs. L. (Lieke) Ravestein en dr. A.H.A.M. (Alexandra) Paffen.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De beoordeling van de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam was onderdeel van de visitatiegroep Theologie en Religiewetenschappen. Wegens de grootte van het aantal deelnemende instellingen, is het cluster opgedeeld in het "grote" cluster, de reguliere instellingen, en het "kleine" cluster, de particuliere instellingen. De visitatie van de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam viel binnen het grote cluster.

Van september 2019 tot en met januari 2020 beoordeelde het panel van het grote cluster in totaal 22 opleidingen aan zeven universiteiten. Het grote cluster bestond uit de volgende deelnemende instellingen: Vrije Universiteit Amsterdam, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Leiden, Radboud Universiteit en Universiteit van Tilburg.

Het grote cluster Theologie en Religiewetenschappen heeft de logistieke en praktische begeleiding van de visitatie en de rapportage uitbesteed aan evaluatiebureau QANU. Dr. A.H.A.M. (Alexandra) Paffen begeleidde het cluster als coördinator van QANU. Alexandra Paffen, A.P. (Anke) van Wier MA., dr. F. (Floor) Meijer, drs. L.C. (Linda) te Marvelde, en dr. J. (Jetje) De Groof traden op als secretaris in het cluster Theologie en Religiewetenschappen.

Tijdens de visitatie van de Vrije Universiteit Amsterdam werd het panel ondersteund door Alexandra Paffen en Floor Meijer. Specifiek voor deze masteropleiding werd het panel mede ondersteund door Lieke Ravestein. Zij allen zijn door de NVAO als secretaris gecertificeerd.

Het visitatiepanel

Bij de samenstelling van het visitatiepanel is rekening gehouden met de expertise, beschikbaarheid en onafhankelijkheid van de panelleden. Het visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. M. (Marc) Vervenne, emeritus hoogleraar Bijbelwetenschap aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven en ere-rector magnificus van de KU Leuven (België) [voorzitter];
- Prof. dr. T.H. (Hetty) Zock, bijzonder hoogleraar Levensbeschouwing en Geestelijke Volksgezondheid aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. H.C. (Hijme) Stoffels, emeritus hoogleraar Sociologie van Kerk en Godsdienst aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Dr. M. (Mariëtte) van den Hoven, universitair hoofddocent aan het Ethiek Instituut van het Departement Filosofie en Religiewetenschap van de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. P.A.P. (Patrick) Nullens, hoogleraar Systematische Theologie aan de Evangelische Theologische Faculteit Leuven (België);
- Prof. dr. A.F. (Ab) de Jong, hoogleraar Vergelijkende Godsdienstwetenschap aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden;
- Prof. dr. C. (Camilla) Adang, hoogleraar Islamitische Studies aan het Departement Arabic and Islamic Studies van Tel Aviv University (Israël);
- T.A.J.H. (Tom) van Vilsteren MA, hoofdkrijgsmachtaalmoezenier bij Diensten Geestelijke Verzorging van het Ministerie van Defensie;
- Dr. D.J. (David) Bos, docent Sociologie aan de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. J.T. (Thijl) Sunier, hoogleraar Antropologie van Religie aan de Faculteit van Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. M.G.K. (Mirjam) van Veen, hoogleraar Kerkgeschiedenis aan de Faculteit Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Drs. J. (Jochem) Quartel, vakdidacticus godsdienst/levensbeschouwing aan de lerarenopleiding van de Vrije Universiteit Amsterdam;

- A. (Annemarie) Foppen MA, alumna van de masteropleiding Policy, Communication and Organisation en masteropleiding Theology and Religious Studies (2018) en promovenda Religie en Leiderschap aan de Vrije Universiteit Amsterdam [student-lid];
- S. (Simone) Landman BA, bachelorstudent Theologie en bachelorstudent Religiewetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen [student-lid];
- L.L.M. (Laura) Rolsma BA, alumna van de bacheloropleiding Religiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen en momenteel masterstudent Politicologie aan de Universiteit Leiden [student-lid].

Vorbereiding

Op 19 december 2018 vond de voorzitterstraining plaats. Daarbij informeerde QANU de panelvoorzitter over zijn rol tijdens de visitaties. Ook is hij geïnformeerd over de van toepassing zijnde beoordelingskaders, de werkwijze en de planning van bezoeken en rapportage. Het panel kwam voor de eerste keer bijeen in een startvergadering op 7 augustus 2019, waarin de beoordelingskaders, het visitatieproces en de planning aan bod kwamen. Tevens is een werkwijze voor de visitaties afgesproken.

De coördinator stelde een bezoekprogramma op in overleg met de contactpersonen van de faculteit. De faculteit selecteerde vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als bijlage 5.

In de aanloop naar het visitatiebezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam ontving QANU de zelfevaluatie rapporten van de opleidingen en stuurde deze door aan de panelleden. De coördinator en panelvoorzitter maakten een selectie van vijftien eindwerken van elk van de te beoordelen opleidingen. Deze eindwerken zijn geselecteerd uit een lijst van afgestudeerden over de jaren 2015-2016, 2017-2018 en 2018-2019. Daarbij hielden de coördinator en voorzitter rekening met variatie in onderwerpkeuze, afstudeervariant, begeleiding en beoordeling.

De panelleden bestudeerden het zelfevaluatie rapport, de eindwerken en de bijbehorende beoordelingsformulieren en stuurden hun bevindingen op naar de secretaris. De secretaris verzamelde de vragen en opmerkingen van het panel in een document en verspreidde dit onder de panelleden.

Voorafgaand aan het bezoek hield het panel een vooroverleg waarin de voorlopige bevindingen naar aanleiding van de zelfevaluatie rapporten, de gelezen scripties en de taakverdeling ter sprake kwamen.

Bezoek

Het visitatiebezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam vond plaats van 11 tot en met 13 september 2019. Tijdens het bezoek bestudeerde het panel aanvullend materiaal. Een overzicht van dit materiaal is te vinden in bijlage 6. Het panel sprak met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopspreekuur. Van deze gelegenheid is voor deze masteropleiding gebruik gemaakt in die zin dat de voorzitter en secretaris schriftelijk contact hebben gehad met diegene. De zaken die werden aangegeven zijn door de voorzitter in de vragen tijdens het bezoek meegenomen en komen terug in de rapportage.

Het panel beëindigde het bezoek met een intern overleg om de voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van het bezoek gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin hij de voorlopige indrukken en algemene observaties van het panel presenteerde.

Consistentie en ijking

De consistentie in de beoordeling is op diverse manieren geborgd:

1. Het panel is zodanig samengesteld dat de voorzitter en/of een aantal panelleden bij meerdere visitatiebezoeken aanwezig was/waren.
2. De coördinator was aanwezig bij het opstellen van de voorlopige bevindingen aan het eind van elk bezoek;

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en heeft dat vervolgens binnen QANU collegiaal laten toetsen. Daarna heeft zij in overleg met de voorzitter het ontwerp van rapport voorgelegd aan de andere panelleden met het verzoek het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van die feedback heeft de voorzitter het conceptrapport doorgenomen en de doorslag gegeven op discussiepunten. Na akkoord van het panel stuurde de coördinator het rapport naar de faculteit met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden zijn na overleg tussen de coördinator, die tevens secretaris was, en de voorzitter door de secretaris gecorrigeerd. Vervolgens heeft het panel het rapport vastgesteld en heeft de secretaris het toegestuurd aan de Faculteit en aan het College van Bestuur van de universiteit.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een *associate degree*-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Voldoet

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

Voldoet ten dele

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

Voldoet niet

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

Positief

Op alle standaarden 'voldoet'.

Positief onder voorwaarden

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op twee standaarden een 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Negatief

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een of twee standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op drie of meer standaarden 'voldoet ten dele'.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Standaard 1

Het panel is positief over het opleidingsprofiel van de eenjarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen (TRS) die zich richt op het brede beroepenveld van theoloog of religiewetenschapper. Het opleidingsprofiel omvat een adequate mix tussen theologie en religiewetenschappen, met zowel een academische oriëntatie als een sterke gerichtheid op de beroepspraktijk en op de 'interreligieuze dialoog'. Het panel vindt de profielen van de vijf specialisaties Building Interreligious Relations (BIR), Media (Media), Peace, Trauma and Religion (PTR), Spiritual Care (SpiCa) en Exploring a Discipline (EaD) als zodanig passend, maatschappelijk relevant en vormgegeven met veel oog voor actuele ontwikkelingen in het beroep.

Het panel waardeert de eigenheid van het opleidingsprofiel. Een aandachtspunt is het sterk uiteenlopen van de profielen van de verschillende specialisaties van 'seculier, tot traditiespecifiek (geestelijk verzorger of predikant) tot onderzoeksmatig'. Ten aanzien van de specialisatie SpiCa of Geestelijke Verzorging (GV), die gedeeltelijk wordt verzorgd door de Islamitische, Boeddhistische, Hindoeïstische, Remonstrantse Broederschap en Oosters-Orthodoxe ambtsopleidingen, raadt het panel sterk aan de beroepsgerichte oriëntatie van SpiCa op SKGV/VGVZ (de beroepsvereniging) beter te verankeren, mede door een transparante afstemming met de beroepsstandaard van deze vereniging. Het panel adviseert eveneens om de eigenheid van alle specialisaties, waaronder die van SpiCa, sterker tot uitdrukking te laten komen in de opleidings specifieke eindtermen.

Het panel heeft vastgesteld dat het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de generieke en specifieke eindtermen in lijn zijn met de Dublin-descriptoren, het domeinspecifiek referentiekader en het eigen opleidingsprofiel. Zij zijn in overleg met de veldadviesraad en de seminaries tot stand gekomen. Wel kan de samenwerking van de faculteit (opleiding) met de veldadvies- en de seminarieraad, nog meer worden versterkt.

Standaard 2

Het panel waardeert de opzet van het programma van de masteropleiding TRS (60 EC) met een theoretisch eerste semester gevolgd door een sterk beroepsgericht en academisch tweede semester. Het opleidingsprofiel gericht op 'theologie en religie' en de vier leerlijnen (Vakinhoud, Hermeneutiek en dialoog, Verbinden van theorie en praktijk en Onderzoek) zijn herkenbaar in het programma. De leerstof is in lijn met de generieke en specifieke eindtermen. De vijf specialisaties zijn op dezelfde manier opgebouwd: naast drie gemeenschappelijke vakken (18 EC), zijn er twee vakinhoudelijke modules en een keuzevak (18 EC) en de stage en thesis (24 EC).

De opleiding heeft de samenhang tussen de vijf specialisaties versterkt, wat blijkt uit de gezamenlijke vakken Hermeneutiek, Research Skills en het Master Seminar. In de *midterm review* (2017) is dit positieve beeld door een onafhankelijk panel vastgesteld. Studenten waarderen de ontstane verbindingen tussen de verschillende religies, opgezet vanuit analytische denkkaders en praktische casuïstiek. Het panel complimenteert de opleiding met deze ingezette koers, maar het stelt tevens vast dat de samenhang onder druk staat als gevolg van de geheel verschillende oriëntaties vanuit de vijf specialisaties en hun (beroeps)contexten. Voorbeelden: weinig gelijkwaardige of transparante invullingen van gemeenschappelijke vakken, het onder druk staan van het niveau bij Research skills (met name bij SpiCa) en de behoefte bij studenten aan meer specialisatie. Ten aanzien van SpiCa, komt de diepgang en de beroepsoriëntatie van het programma (de basiskwalificatie) in het gedrang, wat het panel, mede op basis van signalen van docenten en het werkveld, zorgelijk vindt. De opleiding heeft moeite om aan de verschillende wensen van de stakeholders (studenten, docenten en werkveld) tegemoet te kunnen komen. Het panel concludeert dat veel knelpunten (grotendeels) al door de opleiding worden gesignaleerd, maar nog niet voldoende doeltreffend zijn aangepakt.

Het panel adviseert, afhankelijk van de gewenste profilering en bijstelling van de specifieke eindtermen (zie Standaard 1), tot een bundeling van verwante (sub)specialisaties te komen, gericht op een meer academische of een meer beroepsgerichte oriëntatie. Het beveelt aan de stage-eisen

voor de beroepsgerichte specialisaties, die nu te generiek zijn vormgegeven, verder te specificeren. Bij SpiCa adviseert het panel het management om in een haalbaarheidsonderzoek te onderzoeken welke door de opleiding reeds voorgestelde verbeteroptie(s) kansrijk is (zijn) en deze op korte termijn daadwerkelijk te gaan implementeren (bijvoorbeeld verlenging van de duur van de opleiding, invoering van een gemeenschappelijke postacademische opleiding en/ of een verplichte premaster).

Het panel vindt dat de onderwijsvisie en werkvormen gericht op 'transformative theology', 'interreligieuze dialoog' en 'open, persoonlijke en verantwoordelijke communicatie' het opleidingsprofiel van de opleiding verrijken en goed aansluiten bij de (internationale) diversiteit van studenten. Het panel adviseert de coördinatoren wel om in de uitvoering van het Master Seminar, met name gericht op het werken met portfolio's en logboeken, sterker op één lijn te komen. Het panel begrijpt de officiële taalkeuze voor het Engels en vindt dat deze voldoende wordt gelegitimeerd door de internationale oriëntatie van en de internationale studenteninstroom in vier van de vijf specialisaties, maar de (officieel) Nederlandse naam van de opleiding vertegenwoordigt vooral de andere (Nederlandstalige) specialisatie Spica. Anderzijds begrijpt het panel het belang van het organiseren van een opleiding in de geestelijke verzorging in het Nederlands die geheel op de Nederlandse markt is gericht. Het panel pleit voor de instandhouding van deze specialisatie in het Nederlands, maar beveelt tegelijk aan het eigen profiel ervan te versterken door de al genoemde knelpunten weg te werken en deze specialisatie aldus op goed te onderscheiden wijze in te bedden in de eenjarige master.

Het panel vindt de instroomeis wo-bachelordiploma (iedereen is toelaatbaar) te ruim gesteld. Het leidt mede tot een laag rendement, een lage doorstroom in de deeltijdopleiding en tot een mogelijk (gevoelde) tweedeling tussen studenten. Als bijeffect worden door de opleiding toch aanvullende (informele) adviezen gegeven en op onderdelen (formele) toelatingseisen toegepast. Het panel adviseert strengere instroomeisen en -procedure te hanteren gericht op een succesvolle slaagkans van alle toegelaten studenten. Hoewel de studielast programmatisch evenwichtig is verdeeld en studenten in de regel positief zijn over de begeleiding vertelden meerdere studenten gebrek aan structuur in de begeleiding door de coördinatoren te ervaren, met name tijdens het tweede semester. Het panel adviseert aandacht te besteden aan de studeerbaarheid en structuur van dit semester en aan de (wisselende) intensiteit van de geboden studie- en stagebegeleiding. Het vindt de begeleidingstrajecten bij de stage en thesis adequaat vormgegeven, maar adviseert de opleiding één stagecoördinator aan te wijzen, als organisatorisch aanspreekpunt over alle (sub)specialisaties heen.

Over de kwaliteit van het docententeam is het panel positief. De opleiding bestaat uit een team van competente en enthousiaste stafleden. Studenten met wie het panel sprak zijn positief over hun docenten door wie zij zich geïnspireerd en uitgedaagd voelen en met wie zij een prettige en gelijkwaardige omgang hebben. De werkdruk voor docenten is echter hoog en vraagt om gerichte aandacht voor de toekomst, zodat niet op kwaliteit hoeft te worden ingeboet.

Standaard 3

Het panel stelt vast dat het facultaire toetsbeleid en het toetsplan van de masteropleiding TRS goede uitgangspunten bieden voor valide, betrouwbare, transparante en uitvoerbare toetsing. De opleiding hecht onder meer belang aan collegiale intervisie bij de toetsconstructie, het combineren van formatieve en summatieve toetsen, en het bieden van transparantie over de wijze van beoordeling naar studenten. Uit de jaarverslagen van de examencommissie blijkt dat deze commissie de uitvoering van het toetsbeleid zorgvuldig opvolgt.

Het panel vindt de toetsvormen afwisselend en passend bij de onderwijsvisie, de eindtermen en de leerdoelen. Studenten zijn doorgaans positief over de toetsvormen en de ontvangen feedback van docenten. Dit geldt in mindere bij het Master Seminar, het panel raadt aan om bij dit onderdeel de gebruikte toetsvormen transparanter en uniformer te maken en mee te nemen in het proces van verdere harmonisering van de specialisaties (zie standaard 2). Het panel vindt de toetsing van de stage te algemeen vormgegeven: de generieke beoordelingscriteria en rubrics zijn helder, maar specifieke inkleuringen van de beoordelingscriteria naar specialisatie ontbreken. Het panel adviseert

de opleiding om de beoordelingsformulieren verder naar specialisatie te concretiseren, met name bij SpiCa.

Het panel heeft vastgesteld dat in relatie tot de vorige visitatie niet alleen verbeteringen zijn doorgevoerd in het beleid en de uitvoering ervan, maar ook in de kwaliteitsborging en de concrete uitwerking van beoordelingsprocedures (bijvoorbeeld het gebruik van antwoordmodellen en matrixen en de inzet van het vier ogenprincipe in de beoordeling). De procedures voor scriptie- en stagebeoordeling zijn in de afgelopen periode aangescherpt en de examencommissie is geprofessionaliseerd.

Het panel concludeert dat in het uniformeren van de beoordelingspraktijk nog verdere stappen kunnen worden gezet in het meekrijgen van alle docenten in de nieuwe systematiek. Met name de beoordelingsformulieren van scripties worden nog te summier ingevuld, waardoor het eindoordeel soms onduidelijk kwalitatief is onderbouwd. Voor het beoordelen van stages is pas heel recent een gestandaardiseerde matrix in gebruik genomen.

Het dialogisch leren wordt nog niet over de hele linie consequent getoetst. Hoewel er in de implementatie van procedures en werkwijzen nog stappen te zetten zijn, heeft het panel vertrouwen in de goede voortgang van de opleiding op dit vlak. Dit wordt versterkt door het zelfbewuste en constructieve optreden van de examencommissie, die goed grip heeft op de toetskwaliteit binnen de opleiding.

Standaard 4

Het panel stelt op grond van een steekproef van vijftien theses en enkele recente stageverslagen vast dat studenten, met één uitzondering, laten zien dat zij de eindtermen van de opleiding realiseren. De theses voldoen in de regel aan het masterniveau; ze weerspiegelen voldoende het opleidingsprofiel - de mix tussen theologie en religie - en de specifieke profielen van de specialisaties. Zij zijn in voldoende mate in balans wat betreft de academische en beroepsgerichte oriëntatie. Het panel waardeert de versterking van het empirisch onderzoek en de aandacht voor uiteenlopende onderzoeksmethoden. Het panel heeft ook enkele verbeterpunten voor de thesis geformuleerd met betrekking tot de versterking van de beroepsgerichtheid (bij SpiCa), meer aandacht voor de realisatie van de eindtermen rond dialoog/kritische hermeneutiek en meer aandacht voor de AVG-richtlijnen.

De arbeidsmarkt voor de meeste specialisaties van de master TRS is redelijke positief. Het is wenselijk om alumni actiever bij de opleiding te betrekken.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	Voldoet ten dele
Standaard 3: Toetsing	Voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief onder voorwaarden

De voorzitter, prof. dr. M. (Marc) Vervenne, en de secretaris, dr. A.H.A.M. (Alexandra) Paffen, van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 3 april 2020

ORGANISATORISCHE CONTEXT

De Faculteit Religie en Theologie (FRT, voorheen Faculteit der Godgeleerdheid) van de Vrije Universiteit te Amsterdam (VU) biedt vijf opleidingen aan: de bacheloropleiding Religiewetenschappen, de bacheloropleiding Theologie (*joint degree* met Protestants Theologische Universiteit, PThU), de eenjarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen, de driejarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen (predikantsopleiding) en de tweejarige researchmasteropleiding Theology and Religious Studies. De eerste vier opleidingen maakten deel uit van het Cluster Theologie en Religie. De panelbevindingen en -oordelen over deze opleidingen zijn opgenomen in vier aparte beoordelingsrapporten.

Het onderhavige rapport gaat in op de eenjarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen, een hoofdzakelijk Engelstalige opleiding die bestaat uit vijf specialisaties met een sterk maatschappelijk profiel.

De faculteit kent twee onderzoeksafdelingen, (1) Texts and Traditions, met een focus op het historische perspectief en de bronnen van religie, en (2) Beliefs and Practices, met een focus op de geleefde religie in al haar verschijningsvormen. In alle opleidingen, zowel bachelor als master, werkt de faculteit samen met seminaries. In totaal tien seminaries participeren voor maximaal 40% in de opleidingen met eigen docenten en geven zo vorm aan hun specifieke voorgangersopleidingen.

De eenjarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen wordt geleid door een opleidingsdirecteur. De verschillende specialisaties in de opleidingen hebben een eigen coördinator. De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het onderwijs ligt bij de portefeuillehouder onderwijs, die samen met de decaan, de portefeuillehouder onderzoek en de directeur bedrijfsvoering het faculteitsbestuur vormt. FRT heeft twee opleidingscommissies, één commissie voor de *joint* bachelor en één commissie voor de overige opleidingen. Het seminarie-onderwijs uit de *joint* bacheloropleiding is belegd bij de opleidingscommissie overige opleidingen. Met het oog daarop hebben de opleidingscommissies één lid dat in beide commissies participeert. De examencommissies zijn op soortgelijke manier georganiseerd, met een examencommissie voor de *joint* bachelor en een examencommissie voor de overige opleidingen. Ook wat betreft de examencommissie valt het seminarie-onderwijs van de *joint* bacheloropleiding onder de examencommissie overige opleidingen.

Bij de accreditatie van de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen in 2014 is een bestuurlijke afspraak met de NVAO gemaakt gericht op het doorvoeren van een aantal specifieke verbeteringen. In 2017 heeft een onafhankelijk extern panel, in het kader van een interne *midterm review*, de ingezette verbeteringen bestudeerd en hierover conform een bestuurlijke afspraak een rapportage verzonden aan de NVAO.

De masteropleiding wordt zowel in een voltijd- als deeltijdvariant aangeboden. De bevindingen en oordelen in dit rapport hebben betrekking op beide varianten, tenzij anders is aangegeven.

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Profiel

De eenjarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen (TRS) leidt studenten op voor theoloog of religiewetenschapper op terreinen van geestelijke verzorging, media en communicatie, interreligieuze dialoog en conflictbeheersing. Kenmerkend voor het brede profiel van de opleiding is zowel een wetenschappelijke oriëntatie ten dienste van onderzoek in de theologie en religiewetenschappen als een meer beroepsgerichte oriëntatie gericht op de verschillende beroepenvelden (nationaal en mondiaal). Het opleidingsprofiel wordt eveneens gekenmerkt door 'interreligieuze dialoog' gericht op het vergroten van onderling begrip tussen verschillende religieuze instituties en onderwijs en zorg binnen de samenleving. De opleiding en faculteit streven academische excellentie, levensbeschouwelijke verdieping en maatschappelijke relevantie na.

Het panel waardeert het opleidingsprofiel met een adequate 'mix tussen theologie en religiewetenschappen', dat aansluit bij (landelijke) profielen uit het domeinspecifiek referentiekader Theologie en Religiewetenschappen van het Disciplineoverlegorgaan Godgeleerdheid (DGO) (zie Bijlage 1). De opleiding is gericht op een breed beroepenveld, met zowel een academische oriëntatie als met expliciete aandacht voor de beroepspraktijk. Tevens zet zij sterk in op maatschappelijke relevantie.

De masteropleiding TRS biedt sinds 2014 vijf specialisaties aan: 1) Building Interreligious Relations (BIR), gericht op religieuze diversiteit en verhoudingen tussen religieuze tradities; 2) Media, gericht op de invloed van media en populaire cultuur op religie en vice versa; 3) Peace, Trauma and Religion (PTR), gericht op religie en conflictbeheersing, en op religie en trauma; 4) Spiritual Care (SpiCa), gericht op het beroep van geestelijk verzorger binnen verschillende religieuze denominaties, alsook op het beroep van non-denominatief (ongebonden) geestelijk verzorger; 5) Exploring a Discipline (EaD), gericht op verdieping in een subdiscipline of een thema naar keuze.

Het panel heeft vastgesteld dat de specifieke profielen van de specialisaties uiteen lopen van 'seculier tot traditiespecifiek (als onderdeel van ambtsopleidingen) tot onderzoeksmatig':

- BIR, Media en PTR beogen sterker aan te sluiten bij de huidige (seculiere) arbeidsmarkt,
- SpiCa of Geestelijke Verzorging (GV) wordt gedeeltelijk verzorgd door de ambtsopleidingen van traditiespecifieke trajecten van geestelijk verzorgers of predikanten (van de Islamitische, Boeddhistische, Hindoeïstische, Remonstrantse Broederschap en Oosters-Orthodoxe geloofsgemeenschappen of seminaries); studenten kunnen na afloop van hun masteropleiding deze ambtsopleidingen (in een verkorte versie) volgen,
- EaD is sterker gericht op het doen van onderzoek; er wordt gedeeltelijk aangesloten bij het onderwijs van de Research Master van de VU.

De opleiding toont in een (eigen) benchmark aan, dat de masteropleiding TRS – in relatie tot verwante universitaire masteropleidingen in Nederland – kiest voor een unieke specialisatie (bij PTR), een sterke interreligieuze inkleuring (bij SpiCa) en de mogelijkheid van *religiewetenschappelijk* onderzoek (bij EaD). Het panel herkent de conclusies uit de benchmark en vindt de specifieke profielen passen bij het opleidingsprofiel en met veel oog voor actuele ontwikkelingen is vormgegeven. Het waardeert met name de accenten voor Islam en Boeddhisme, alsook de invoering van de unieke profielen PTR en BIR.

In het bijzonder bij SpiCa is de koppeling met beroepseisen van belang. Ten aanzien van SpiCa was het panel positief over de oriëntatie van de opleiding op de Vereniging van Geestelijk Verzorgers (VGVZ) en andere werkveldorganisaties, zoals de RING-GV (Raad voor Institutioneel Niet-Gezonden Geestelijk Verzorgers). Het zelfevaluatie-rapport vermeldt dat het voor afgestudeerden relatief gemakkelijk is aan werk te komen in de zorg omdat 'de master als startkwalificatie is erkend door de VGVZ'. Het panel neemt aan dat hierbij de erkenning door de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijke Verzorgers (SKGV) is bedoeld. SpiCa is erkend als initiële opleiding Geestelijke Verzorging en als zodanig opgenomen in het register van de SKGV. Dit is op zich positief, maar de beroepsgerichte oriëntatie van SpiCa op VGVZ/SKGV kan volgens het panel sterker worden verankerd door de basiskwalificatie af te stemmen met de gewenste beroepsstandaard VGVZ¹. Het panel raadt dan ook sterk aan om het profiel van SpiCa verder beroepsmatig te verankeren. De eerste reden hiervoor is dat een afgestudeerde van een eenjarig masterprogramma Theologie en Religiewetenschappen 'afhankelijk van vooropleiding, naast relevante eindtermen, ook moet kunnen voldoen aan de eisen van het register van de SKGV' (zie domeinspecifiek referentiekader) en derhalve ook aan de daarmee samenhangende beroepsstandaard van de VGVZ. Daarnaast is in 2014, naar aanleiding van de vorige accreditatie, vastgesteld dat het *eigen* profiel van Geestelijke Verzorging 'een volwaardige invulling moet krijgen met een duidelijke aansluiting op het beroepenveld'. De aandacht voor het profiel van SpiCa lijkt goed aan te sluiten bij de gewenste profielverandering (en reorganisatieplannen) van de faculteit, met meer nadruk op de component Religie in relatie tot de (klassieke) component Theologie. De opleiding wil deze verandering dan ook gebruiken om met name SpiCa sterker te profileren en uit te bouwen (zie ook Standaard 2), wat het panel toejuicht.

Beoogde leerresultaten

De masteropleiding TRS heeft zeven generieke eindtermen geformuleerd met daarvan afgeleide opleidingsspecifieke eindtermen. De generieke eindtermen liggen in het verlengde van de eindtermen die gelden voor alle eenjarige masteropleidingen Theologie en Religiewetenschappen en zijn gerelateerd aan de Dublin-descriptoren. De generieke en specifieke eindtermen zijn sinds de vorige visitatie verder aangevuld en aangescherpt. Zo is er aandacht gekomen voor hermeneutiek en dialogische praktijk (eindterm 3), voor professionele beroepspraktijk en professionele vaardigheden (eindterm 7), en voor zelfsturend en autonoom leren en het doen van onderzoek (eindterm 6). De algemene eindtermen zijn verschillend ingekleurd per specialisatie. Een overzicht van de generieke en opleidingsspecifieke eindtermen is te vinden in Bijlage 2.

Het panel heeft de eindtermen bestudeerd en vastgesteld dat het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de eindtermen voldoen aan de eisen die gesteld worden aan een wo-masteropleiding (Dublin-descriptoren) en aan het domeinspecifiek referentiekader. Het opleidingsprofiel klinkt er wat het panel betreft voldoende in door. De inkleuringen van de opleidingsspecifieke eindtermen zijn volgens het panel evenwel nog te bescheiden. Het panel adviseert dat de eigenheid van de specialisaties er sterker in naar voren komt. Dit is vooral bij SpiCa het geval, waar een transparante vergelijking met de vereisten uit de beroepsstandaard wenselijk zou zijn.

Werkveld

Het panel waardeert de wijze waarop de eindtermen tot stand zijn gekomen in overleg met de veldadviesraad van de faculteit en de seminaries. In de veldadviesraad zijn zowel de verschillende denominaties als de wetenschappelijke en beroepsgerichte perspectieven, representatief vertegenwoordigd over de leden. Ook is er een alumnus lid van deze raad. Tijdens het visitatiebezoek heeft het panel gesproken met de voorzitter van de veldadviesraad en met stakeholders van meerdere seminaries (waaronder het Remonstrants seminarium). Zij bevestigden de positieve samenwerking met het faculteits- en opleidingsbestuur, maar ook dat deze samenwerking nog verder

¹ De beroepsstandaard geestelijk verzorger, december 2016, <https://vgvz.nl/wp-content/uploads/2018/07/Beroepsstandaard-2015.pdf>

kan worden versterkt. Met name de veldadviesraad noemde dat de informatievoorziening kan worden verbeterd. Het opleidingsprofiel heeft volgens hen een duidelijke meerwaarde voor de samenleving. Aangedragen adviezen gericht op competenties, zoals het belang van een gedegen kennis van bronnen, maar ook leidinggevende en professionele vaardigheden, zijn door de opleiding overgenomen. Voor ondernemerschap kan er volgens de veldadviesraad nog meer aandacht komen.

Het panel vernam dat de seminaries sinds enige tijd zijn verenigd in de seminarieraad, die tweemaal per jaar bijeenkomt. Waar de seminarieraad zich tot op heden vooral heeft beziggehouden met de financiële kant van de samenwerking met de VU, bestaan er nu plannen om in dit gremium ook een dialoog te voeren over de inhoud van de opleiding. Dit vindt het panel een positieve ontwikkeling.

Overwegingen

Het panel is positief over het opleidingsprofiel van de eenjarige masteropleiding TRS die zich richt op het brede beroepenveld van theoloog of religiewetenschapper. Het opleidingsprofiel omvat een adequate mix tussen theologie en religiewetenschappen, met zowel een academische oriëntatie als een sterke gerichtheid op de beroepspraktijk en op de 'interreligieuze dialoog'. Het panel vindt de profielen van de vijf specialisaties Building Interreligious Relations (BIR), Media (Media), Peace, Trauma and Religion (PTR), Spiritual Care (SpiCa) en Exploring a Discipline (EaD) als zodanig passend, maatschappelijk relevant en vormgegeven met veel oog voor actuele ontwikkelingen in het beroep.

Het panel waardeert de eigenheid van het opleidingsprofiel. Een aandachtspunt is het sterk uiteenlopen van de profielen van de verschillende specialisaties van 'seculier, tot traditiespecifiek (geestelijk verzorger of predikant) tot onderzoeksmatig'. Ten aanzien van de specialisatie SpiCa of Geestelijke Verzorging (GV), die gedeeltelijk wordt verzorgd door de Islamitische, Boeddhistische, Hindoeïstische, Remonstrantse Broederschap en Oosters-Orthodoxe ambtsopleidingen, adviseert het panel de beroepsgerichte oriëntatie van SpiCa op VGVZ (de beroepsvereniging) beter te verankeren, mede door een transparante afstemming met de beroepsstandaard van deze vereniging. Het panel adviseert eveneens om de eigenheid van alle specialisaties, waaronder die van SpiCa, sterker tot uitdrukking te laten komen in de opleidingsspecifieke eindtermen.

Het panel heeft vastgesteld dat het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de generieke en specifieke eindtermen in lijn zijn met de Dublin-descriptoren, het domeinspecifiek referentiekader en het eigen opleidingsprofiel. Zij zijn in overleg met de veldadviesraad en de seminaries tot stand gekomen. Wel kan de samenwerking van de faculteit (opleiding) met de veldadvies- en de seminarieraad, nog meer worden versterkt.

Conclusie

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'Voldoet'

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Curriculum

Het programma van de eenjarige masteropleiding TRS telt 60 EC en wordt in voltijd en deeltijd aangeboden. De onderwijsvisie is gericht op 'transformative theology' en zet de ontwikkelingsprocessen van studenten centraal (zie *Leeromgeving*). Het raamwerk van het programma voor de vijf specialisaties ziet er identiek uit: binnen het jaarschema van zes periodes (8+8+4+8+8+4) zijn de theoretische modules grotendeels geplaatst in het eerste semester en de praktijkgerichte onderdelen in het tweede semester. In Bijlage 3 is het raamwerk van het programma en het overzicht van vakinhoudelijke modules per specialisatie weergegeven. Deeltijders doen de opleiding in twee jaar en volgen tijdens iedere periode geen twee modules, maar één module.

Het eerste semester kent naast twee specifieke vakinhoudelijke modules per specialisatie (in totaal 12 EC) de gezamenlijke modules Hermeneutiek (6 EC), Research Skills (6 EC) en een keuzevak (6 EC). Hermeneutiek behandelt het begrip voor andersgelovigen en bestaat uit zowel inhoudelijke kennis als praktische oefeningen in interreligieuze werkgroepen. Bij Research Skills leren studenten (empirisch) onderzoek uit te voeren binnen theologie en religiewetenschappen en oefenen zij in onderzoeksvaardigheden (waaronder argumentatieleer en het analyseren van teksten) leidend tot een onderzoeksvoorstel voor de thesis. Bij Spica en BIR is Research Skills vervangen door Comparative Ethics, waar vakinhoud (Ethiek) en oefening in interreligieuze dialoog centraal staat. Het tweede semester bevat een parallel ingeroosterde stage (12 EC) en thesis (12 EC). Bij alle masterspecialisaties hoort een verplichte stage, die per specialisatie anders kan worden ingevuld. Bij SpiCa moet de stage extern, bij een relevante werkveldinstelling, worden gevolgd, maar bij de overige specialisaties kan ook voor een interne (onderzoeks-)stage bij een onderzoeksgroep worden gekozen. Gaan interne stages gepaard met het schrijven van recensies, artikelen of delen van publicaties, externe stages worden altijd afgesloten met een stageverslag.

Het Master Seminar loopt als lintmodule (6 EC) door het hele jaar en is gericht op het verbinden van theorie en praktijk en het reflecteren hierop in portfolio's. Bij EaD kunnen studenten ervoor kiezen het seminar van de Research Master te volgen. Bij SpiCa en BIR stellen studenten hun onderzoeksvorstellen op binnen het Master Seminar.

Het panel waardeert de opzet van het programma waarin de opbouw van de leerstof goed naar voren komt: een meer theoretisch eerste semester gevolgd door een sterk beroepsgericht en academisch tweede semester. Het panel heeft de modulebeschrijvingen uit de Studiegids 2018-2019 en de modulehandleidingen bestudeerd en vindt dat het (brede) opleidingsprofiel gericht op 'theologie en religie' en de vier leerlijnen die de opleiding onderscheidt (namelijk Vakinhoud, Hermeneutiek en dialoog, Verbinden van theorie en praktijk en Onderzoek) herkenbaar zijn uitgewerkt in het programma. De generieke en opleidingsspecifieke eindtermen zijn door de opleiding inzichtelijk gekoppeld aan deze leerlijnen en komen terug in de leerdoelen, de inhoud en de vakliteratuur van de modules. Positief vindt het panel de identieke programmering van vakinhoudelijke modules in het raamwerk waardoor studenten over de specialisaties heen makkelijk een keuzevak bij een parallelle specialisatie (of de Research Master) kunnen volgen. De examencommissie borgt de samenhang van het programma indien studenten facultaire vakken willen vervangen door vakken van buiten de faculteit.

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding veel energie heeft gestoken in het versterken van de samenhang tussen de vijf specialisaties in het curriculum. Dit is al eerder bevestigd door het (onafhankelijke) panel dat hierover bij de interne *midterm review* (in juli 2017) aan de NVAO heeft gerapporteerd in opvolging van de vorige visitatie. Duidelijk werd dat de inhoudelijke samenhang zoals vormgegeven in de vernieuwde gemeenschappelijke vakken aanzienlijk was verbeterd en dat voorwaarden voor samenwerking aanwezig waren, maar dat dit nog niet altijd even goed lukte. Mede naar aanleiding hiervan heeft de opleiding sinds september 2019, na een pilot in 2018, besloten een crash course 'Religious Literacy' in te voeren als onderdeel van Hermeneutiek. Bij de start volgen alle studenten vijf dagen hoor- en werkcolleges over de vijf grote godsdiensten. Uit gesprekken met alle geledingen van de opleiding blijkt dat management, docenten en studenten zich bewust zijn van de (versterkte) samenhang en de interdisciplinaire benadering: zij waarderen de doorgevoerde wijzigingen in de gemeenschappelijke vakken, en de (extra toegevoegde) crash course, als positief. Het panel complimenteert de opleiding met deze ingezette koers. Studenten zijn zeer positief over Hermeneutiek, waarbij zowel een analytisch denkkader als praktische casuïstiek wordt aangereikt, gericht op verbindingen tussen de verschillende religies en de 'interreligieuze dialoog'. Ook kunnen studenten van verschillende specialisaties gezamenlijk het Master Seminar volgen gericht op gezamenlijke toepassing van theorie en verwerking van (praktijk)ervaringen; hierbij is er veel aandacht voor (persoonlijke) zingeving en levensbeschouwing.

Ondanks de toegenomen samenhang heeft het panel op basis van meerdere bronnen (de zelfevaluatie, het *midterm review* en de gesprekspartners) vastgesteld dat het zoeken naar een gemeenschappelijke basis niet eenvoudig is gebleken. Die situatie wordt ten eerste veroorzaakt door de geheel verschillende (sub)specialisaties en door de contexten van de specialisaties. De theologisch georiënteerde specialisatie (EaD) verschilt qua oriëntatie van de meer religiewetenschappelijke specialisaties en deze verschillen weer van SpiCa ook qua onderwijstaal. Hierdoor is het erg moeilijk om aan de wensen van de verschillende stakeholders voldoende tegemoet te komen. Daar komt bij dat er binnen de specialisatie SpiCa sprake is van meerdere subspecialisaties GV (Algemene GV, Islamitische, Boeddhistische, Hindoeïstische, Remonstrantse Broederschap en Oosters-Orthodox), met hun eigen beroepsspecifieke eisen en contexten. Ten tweede staat de gemeenschappelijke basis onder druk vanwege fluctuaties in omvang van de (sub)specialisaties. In 2018 bestond de instroom uit 79 studenten, daarvan vormde SpiCa ongeveer de helft, was EaD daarna het grootst (met ongeveer 20 studenten), vervolgens BIR en PTR (met elk 6 tot 8 studenten) en daarna Media (met ongeveer 5 studenten). Deze factoren bemoeilijken volgens de opleiding gewenste bundelingen en accenten in het curriculum en zijn van invloed op het zoekproces dat de opleiding doormaakt. Het panel vond het veelzeggend dat zowel docenten als studenten als ze het hebben over hun opleiding het eigenlijk hebben over hun specialisatie.

Het panel constateert dat de opleiding te maken heeft met een aantal knelpunten in het zoeken naar een betere samenhang en naar een (gedeeld) niveau van de leerstof:

- Gedeelde vakken worden binnen de verschillende specialisaties te weinig gelijkwaardig of transparant ingevuld. Studenten van SpiCa (die sinds kort in plaats van Research skills de module Comparative Ethics volgen) vertelden aan het panel dat zij deze verschuiving waarderen, maar hierbij wel de meer onderzoekstechnische en empirische onderdelen (van Research) missen, zoals argumentatieleer en het leren uitvoeren van interviews. Meerdere studenten gaven aan dat zij te weinig transparantie ervaren in de inhoudelijke opzet van het Master Seminar per specialisatie. Docenten van verschillende specialisaties herkenden dit en gaven aan de samenwerking (of vergelijkbaarheid) over de specialisaties heen te willen versterken.
- Alumni en studenten van diverse specialisaties (met name EaD en Media) gaven juist aan meer specialisatie-mogelijkheden te wensen; zij vinden 1 keuzevak van 6 EC te weinig.
- Aangezien er op de VU geen formele ingangseisen worden gesteld aan instromende studenten (zie *Instroom, studeerbaarheid en begeleiding*) kunnen studenten met geheel verschillende achtergronden – dus ook zonder enige verwante academische achtergrond – aan de opleiding starten. Hoewel het panel de eindwerken (stages en theses) van voldoende masterniveau vindt getuigen (zie Standaard 4), ervaren sommige studenten dat het niveau binnen de eenjarige opleiding (bijvoorbeeld bij het werken aan papers bij Research Skills) soms onder druk kan komen te staan.
- Docenten hebben aangegeven dat vooral de beroepsgerichte oriëntatie bij SpiCa nog onvoldoende uit de verf komt. Hoewel vanaf 2019 meer aandacht is gekomen voor gespreksvaardigheden en supervisie bij de stage, zien zij zich voor meerdere problemen geplaatst: de opleiding mikt op een basiskwalificatie GV, maar het eenjarige programma is volgens hen te kort om deze voldoende vorm te kunnen geven. Doordat de beroepsorganisatie (SKGV) deze basiskwalificatie wel als startkwalificatie erkennen, gaan studenten direct na hun opleiding als GV'er werken, maar zij zijn hiervoor in feite (nog) onvoldoende geëquipeerd. Het gevolg voor de seminaries is dat meerdere ambtsopleidingen die een postmaster aanbieden door studenten niet meer worden gekozen (de 'ongebonden' hebben geen ambtelijk jaar, dus die kunnen daar niet eens voor kiezen). De betrokken seminaries van de masteropleiding TRS reageren op deze situatie verschillend, variërend van 'het theoretische eerste semester zoveel mogelijk vullen met hun vakinhoud' tot opzeggen van de samenwerking met SpiCa (één seminarie heeft aan het panel aangegeven dat het geen studenten meer werft voor haar eigen postmasterjaar omdat het vragen heeft bij de kwaliteit),
- In relatie tot de (ingezette) reorganisatie op de faculteit, die ook van invloed kan zijn op de verschuiving in profilering van de masteropleiding TRS (relatief meer gewicht voor de component religiewetenschap, zie onder Standaard 1), geeft het management aan dat de huidige positie van met name SpiCa ambigu is geworden. Dit heeft ertoe geleid dat het management in nauwe

samenwerking met de stakeholders, waaronder het beroepenveld en de seminaries, diverse verbeteropties gaat overwegen (bijvoorbeeld een gemeenschappelijke tweejarige opleiding SpiCa, een gemeenschappelijke postacademische opleiding en/ of een verplichte premaster SpiCa).

Hoewel de meeste van de genoemde knelpunten al door de opleiding zijn gesignaleerd, zijn zij volgens het panel nog onvoldoende doeltreffend als verbeterpunten aangepakt. Het algehele beeld is dat het aandeel van generieke en specifieke modules (over de opleidingen heen) en de invullingen van deze modules (in de specialisaties) te weinig expliciet en transparant zijn voor studenten, waarbij het niveau door hen als wisselend wordt ervaren. Het panel waardeert het dat de opleiding met name het laatstgenoemde knelpunt betreffende de ambigue positionering van SpiCa helder naar voren heeft gebracht.

Het panel adviseert, afhankelijk van de gewenste profilering en van de bijstelling van de specifieke eindtermen (zie Standaard 1), tot een bundeling van verwante (sub)specialisaties over te gaan, gericht op een meer academische en/ of sterkere beroepsgerichte oriëntatie. Voor deze verwante (sub)specialisaties kan een heldere positionering en uitwerking naar generieke versus specifieke invullingen van de curriculumonderdelen gekozen worden. In het bijzonder:

- Het panel beveelt aan de stage-eisen die nu te generiek zijn vormgegeven, verder te specificeren. Hierdoor kan voor de beroepsgerichte specialisaties de stage, als een belangrijk leermoment naar de (integrale) beheersing van de professionele vaardigheden op masterniveau, beter worden benut.
- Ten aanzien van SpiCa is de diepgang waarmee alle competenties aan bod komen in het programma in het gedrang (waaronder de eisen aan de beroepsgerichte stage) in samenhang met de verankering van dit specifieke profiel in overleg met het beroepenveld en met de seminaries (zie Standaard 1). Dit punt is urgent, temeer omdat dit aspect tijdens de vorige visitatie ook al werd geconstateerd. Daarom beveelt het panel sterk aan de door de opleiding genoemde verbeteropties ten aanzien van SpiCa in een haalbaarheidsonderzoek op korte termijn te onderzoeken en in overleg met relevante stakeholders een keuze te maken over welke optie te implementeren (ten aanzien van verlenging van de duur van de opleiding, invoering van een gemeenschappelijke postacademische opleiding en/ of een verplichte premaster).

Leeromgeving

De masteropleiding TRS typeert haar onderwijsvisie vanuit de begrippen 'transformative theology', 'positive learning culture', 'interreligieuze dialoog', 'open, persoonlijke en verantwoordelijke communicatie' en het creëren van een 'levensbeschouwelijke pluriforme omgeving'. Bij 'transformative theology' staat de student centraal in het leer- en ontwikkelproces. Binnen de positieve leercultuur wordt iedereen vanuit verschillende perspectieven gehoord; een veilige leeromgeving met veel ruimte voor dialoog wordt hierbij vooropgesteld. De opleiding gaat er van uit dat er in de colleges zoveel mogelijk met elkaar moet worden gereflecteerd op de inhoud. Bij de gemeenschappelijke vakmodules worden enkele keren hoorcolleges ingezet, maar er zijn voornamelijk werkcolleges of werkgroepen, waar studenten ondermeer werken aan opdrachten, praktische oefeningen, recensies, artikelen, papers, verslagen, logboeken en portfolio's. De modulebeschrijvingen, weergegeven in de studiegids beschrijven per module de bijbehorende onderwijsvormen.

Studenten vertelden het panel dat het onderwijs sterk gekenmerkt wordt door 'interreligieuze dialoog'. De werkcolleges bij Hermeneutiek zijn volgens hen stelselmatig vanuit een menselijke (ontwikkelingsgerichte) benadering ingevuld. Studenten zijn hier positief over: 'het gesprek wordt niet geschuwd' en 'we leren van en met elkaar echt de verschillen aan te gaan'. Docenten gaven aan dat de dialoog als vanzelf goed tot zijn recht komt door de toename in diversiteit van studenten. Het panel vindt dat de onderwijsvisie met de bijbehorende uitgangspunten het opleidingsprofiel van de opleiding verrijken en dat de gekozen werkvormen goed aansluiten bij de (internationale) diversiteit van de opleiding. Het panel verwacht dat activerende werkvormen, sterker vormgegeven vanuit een blended learning omgeving, ook goed zullen passen bij deze masteropleiding.

Qua groepssamenstelling heeft het panel begrepen dat de verschillende cohorten van studenten regelmatig bij elkaar zitten en dat er ook onderwijs wordt gedeeld met de twee andere masteropleidingen van de instelling. Het panel merkt op dat de didactische vaardigheden van de docenten hierbij op de proef worden gesteld, maar het heeft begrepen van het management dat docenten erin slagen om veel differentiatie en variatie aan te brengen in de opdrachten en vakgerichte begeleiding (bijvoorbeeld door variatie in de vereiste diepgang van papers). Uit het studentenhoofdstuk blijkt dat studenten tevreden zijn over de didactische vaardigheden van de docenten.

Hoewel de Opleidingscommissie (OC) actief functioneert en haar achterban consequent probeert te vertegenwoordigen, hebben studenten aan het panel verteld dat deze commissie nog zichtbaarder en toegankelijker voor alle studenten zou kunnen opereren. Dit punt werd vooral genoemd door internationale studenten.

Een laatste aandachtspunt, aangedragen door studenten en alumni, was dat het Master Seminar per specialisatie sterk kan verschillen in de inzet van geplande werkveldbezoeken, congressen, lezingen en in het wel of niet werken met logboeken of reflecties. Het panel vindt deze verschillen te groot, mede gezien het doel van deze lintmodule (verbinding theorie en praktijk voor alle studenten) en ook omdat de wijze van uitvoering door de coördinatoren van de specialisaties uiteenloopt. Studenten hebben aangegeven dat de coördinatoren meerdere rollen vervullen en vaak erg druk zijn (soms gaan geplande bijeenkomsten bij het seminar om die reden niet door). Het panel adviseert de coördinatoren sterker op één lijn te komen, ook in de praktische invulling van het Master Seminar (zoals het werken met portfolio's en logboeken).

Naam en taal van het programma

Bij SpiCa komen alle en bij EaD komen de meeste studenten uit Nederland. Bij de overige specialisaties is een groot deel van de studenten afkomstig uit het buitenland. In totaal is in 2018 ongeveer één-derde van de studenten van internationale afkomst (bijvoorbeeld uit de VS, Europa, Afrika en Indonesië).

De naam van de masteropleiding TRS is in het Nederlands, maar de opleiding is hoofdzakelijk Engelstalig. Alle specialisaties zijn in het Engels, behalve bij SpiCa, waar de onderwijs- en toetstaal in het Nederlands is. Indien studenten de colleges bij SpiCa met andere studenten volgen is de onderwijstaal wel in het Engels, maar dan mogen studenten de papers of tentamens in het Nederlands aanleveren. De opleiding beargumenteert deze keuze doordat SpiCa compleet op de Nederlandse markt is gericht en de overige specialisaties internationaal en interreligieus zijn georiënteerd (of door het onderwerp, zoals bij PRT en BIR of door het onderzoeksveld, zoals bij EaD en Media).

Het panel begrijpt de officiële taalkeuze voor het Engels en vindt dat deze voldoende wordt gelegitimeerd door de internationale oriëntatie van en de internationale studenteninstroom in vier van de vijf specialisaties. Het feit dat de naam van de opleiding daarentegen in het Nederlands is, weerspiegelt het zoekproces gericht op het verenigen van de uiteenlopende specialisaties, waarvan de grootste (SpiCa) in het Nederlands is aangeboden. Anderzijds begrijpt het panel het belang van het organiseren van een opleiding in de geestelijke verzorging in het Nederlands die geheel op de Nederlandse markt is gericht. Het panel pleit voor de instandhouding van deze specialisatie in het Nederlands, maar beveelt tegelijk aan het eigen profiel ervan te versterken door de al genoemde knelpunten weg te werken en deze specialisatie aldus op goed te onderscheiden wijze in te bedden in de eenjarige master.

Instroom, studeerbaarheid en begeleiding

De instroomeisen zijn in overeenstemming met VU-brede afspraken verruimd. Studenten met een wo-bachelordiploma (ongeacht welke richting) kunnen rechtstreeks instromen in de masteropleiding TRS en voor studenten met een hbo-bachelordiploma (ongeacht welke richting) wordt een premaster

van 30 EC aangeboden. De premaster is herzien en legt de focus op het redeneren en schrijven op academisch niveau. De IELTS-score voor de Engelstalige specialisaties ligt op 6.5.

De ruime toelatingsprocedure kent volgens het panel naast voordelen (zoals grotere disciplinaire diversiteit binnen de studentenpopulatie) ook veel nadelen. Op basis van de zelfevaluatie en uit de gesprekken met studenten en docenten komt het volgende beeld naar voren: er is sprake van een hoge uitval (18%) en van lage uitstroombpercentages van nominaal afgestudeerden (18%) en nominaal- +1 -afgestudeerden (38%). Een deel van de studenten heeft ontoereikende basiskennis omtrent vakinhoud en methodologieën binnen theologie en religiewetenschappen. Dit laatste kan leiden tot een grote ervaren prestatiedruk bij met name Hermeneutiek, Research Skills, het Master Seminar en (soms) Engels. Vooral de doorstroom bij deeltijdstudenten, waarvan een groot aantal deelneemt aan SpiCa, verloopt moeilijk. Om deze nadelen te ondervangen hanteren sommige (sub)specialisaties informele adviezen. Studenten wordt tijdens adviesgesprekken voorafgaand aan of bij aanvang van de opleiding aangeraden om 'zich in te werken', een cursus of taaltoets in het Engels te volgen of zelf extra bijles in of naast de lessen te regelen. Ook zijn er (toch) additioneel formele toelatingseisen in de OER opgenomen voor de subspecialisatie Spica-Islam en de subspecialisatie EaD-Biblical Studies and Digital Humanities.

Het panel vindt de instroomeisen zoals nu geformuleerd voor studenten met een wo-bachelordiploma te ruim gesteld: studenten met een adequate inhoudelijke vooropleiding worden soms geremd en ervaren mogelijk een tweedeling (in relatie tot studenten die moeite hebben om mee te komen). Docenten ervaren werkdruk als gevolg van het homogeniseren van de verschillende (instroom)niveaus. Het panel adviseert de opleiding haar instroomeisen en -procedure voor alle specialisaties zoveel mogelijk te uniformeren, aangezien de huidige situatie niveaoverschillen in de hand werkt die door zowel de staf als de studenten als moeizaam worden ervaren.

Hoewel de geplande studielast programmatisch evenwichtig is verdeeld, heeft het panel van studenten begrepen dat zij de tweede helft van het programma als zwaar ervaren: zij voelen zich dan op zichzelf aangewezen, werken hard aan het combineren van hun stage en thesis binnen een kort tijdsbestek, en ervaren te weinig structuur. Zij wensen meer 'verbinding' met de opleiding en met studenten in vergelijkbare trajecten. Een ander hiermee samenhangend punt is dat zowel de studiebegeleiding als de stagebegeleiding gebeurt door de coördinatoren van de (sub)specialisaties. Hoewel deze coördinatoren in de regel beschikbaar zijn en studenten in het algemeen positief zijn over de gegeven begeleiding (studentenhoofdstuk), vertelden studenten aan het panel dat coördinatoren naar hun beleving vaak erg druk zijn en dat er niet zoveel tijd voor coaching overblijft. Ook het studentenhoofdstuk meldt dat docenten (coördinatoren) soms tekortschieten in hun organisatorische vaardigheden. Het panel adviseert de opleiding om tijdens het tweede semester meer aandacht te besteden aan de studeerbaarheid, de structuur van het programma en de intensiteit van de geboden studie- en stagebegeleiding.

De Stagehandleiding bevat concrete richtlijnen voor zowel de student als voor de supervisor (van de opleiding) en de mentor (van de stage-instelling). De supervisoren (coördinatoren) gaan in principe drie keer naar het stageadres, maar er is geen coördinatie door één stage-coördinator. Het panel vindt het positief dat de supervisie bij de stage voor SpiCa gebeurt door een hiertoe bevoegd docent met een supervisiecertificaat, en stimuleert de opleiding om dit uit te bouwen. Research Skills en het Master Seminar bieden de student houvast bij het opzetten van hun thesis. De Scriptieregeling van de faculteit beschrijft onder meer de toewijzing van een scriptiebegeleider, de omvang en duur van de begeleiding en de procedure voor goedkeuring van de opzet van de thesis. De student ontwikkelt een voorlopig thesisvoorstel voor 15 december, dit voorstel wordt in groepen besproken en bijgesteld en door de groepsleider en eerste scriptiebegeleider goedgekeurd. Vervolgens moet ook de tweede beoordelaar het voorstel definitief goedkeuren, voordat de student aan de uitwerking van de thesis kan beginnen. Het panel vindt de begeleidingstrajecten bij de stage en thesis adequaat vormgegeven. Wel adviseert het panel de opleiding, mede gezien de zojuist genoemde ervaringen van studenten, één stage coördinator aan te wijzen, als organisatorisch aanspreekpunt over alle (sub)specialisaties heen.

Docenten

Over de kwaliteit van het docententeam is het panel positief. De opleiding wordt verzorgd door een team van kundige en enthousiaste stafleden. De inhoudelijke expertise van de docenten sluit aan bij het opleidingsprofiel en de eindtermen van het programma, al zal de opleiding, als onderdeel van de reorganisatie, meer docenten willen gaan aantrekken voor die specialisaties (en onderzoeksgroepen) die sterker gericht zijn op religiewetenschappen, bijvoorbeeld SpiCa Boeddhisme. Het panel stelt vast dat de opleiding nog niet voldoet aan de facultaire richtlijn dat alle docenten een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) behaald dienen te hebben. Het gerealiseerde percentage BKO's ligt op 70% (en drie docenten hebben de SKO behaald). Alle (vaste) docenten krijgen de kans om een professionaliseringstraject te volgen en ook voor de tijdelijke docenten zijn er scholingsmogelijkheden. Het panel is enthousiast over de variatie aan aangeboden cursussen en trainingen op de VU (zoals Canvas, Mixed Classroom, Toetsen en beoordelen, Onderwijs ontwerpen) en de aandacht voor diversiteit en differentiatie tijdens (facultaire) bijeenkomsten en vanuit de diversiteitscommissie.

In onderwijs- en de curriculumevaluaties scoren de docenten in de regel boven het universitair gemiddelde. Ook de studenten met wie het panel sprak, zijn positief over hun docenten, die zij als competent ervaren en door wie zij zich geïnspireerd en uitgedaagd voelen en met wie zij een prettige en gelijkwaardige omgang hebben. Studenten voelen zich serieus genomen en ze ervaren dat zij steeds meer onderdeel worden van de academische gemeenschap.

De werkdruk in de opleiding is hoog en vraagt aandacht naar de toekomst. Management en docenten hebben hard gewerkt aan het versterken van de samenhang van het programma en velen van hen hebben te maken met een structureel gevoel van overbelasting. Het panel ziet dat de zeer verschillende (sub)specialisaties en hun (beroeps)contexten vragen om (extra) coördinatie en begeleiding door docenten. Het hoopt dat de faculteit en de opleiding hierin fundamentele keuzes gaan maken, die ook zullen gaan leiden tot een betere (en meer voorspelbare) werkdruk.

Overwegingen

Het panel waardeert de opzet van het programma van de masteropleiding TRS (60 EC) met een theoretisch eerste semester gevolgd door een sterk beroepsgericht en academisch tweede semester. Het opleidingsprofiel gericht op 'theologie en religie' en de vier leerlijnen (Vakinhoud, Hermeneutiek en dialoog, Verbinden van theorie en praktijk en Onderzoek) zijn herkenbaar in het programma. De leerstof is in lijn met de generieke en specifieke eindtermen. De vijf specialisaties zijn op dezelfde manier opgebouwd: naast drie gemeenschappelijke vakken (18 EC), zijn er twee vakinhoudelijke modules en een keuzevak (18 EC) en de stage en thesis (24 EC).

De opleiding heeft de samenhang tussen de vijf specialisaties versterkt, wat blijkt uit de gezamenlijke vakken Hermeneutiek, Research Skills en het Master Seminar. In de *midterm review* (2017) is dit positieve beeld door een onafhankelijk panel vastgesteld. Studenten waarderen de ontstane verbindingen tussen de verschillende religies, opgezet vanuit analytische denkkaders en praktische casuïstiek. Het panel complimenteert de opleiding met deze ingezette koers, maar het stelt tevens vast dat de samenhang onder druk staat als gevolg van de geheel verschillende oriëntaties vanuit de vijf specialisaties en hun (beroeps)contexten. Voorbeelden: weinig gelijkwaardige of transparante invullingen van gemeenschappelijke vakken, het onder druk staan van het niveau bij Research skills (met name bij SpiCa) en de behoefte bij studenten aan meer specialisatie. Ten aanzien van SpiCa, komt de diepgang en de beroepsoriëntatie van het programma (de basiskwalificatie) in het gedrang, wat het panel, mede op basis van signalen van docenten en het werkveld, zorgelijk vindt. De opleiding heeft moeite om aan de verschillende wensen van de stakeholders (studenten, docenten en werkveld) tegemoet te kunnen komen. Het panel concludeert dat veel knelpunten (grotendeels) al door de opleiding worden gesignaleerd, maar nog niet voldoende doeltreffend zijn aangepakt.

Het panel adviseert, afhankelijk van de gewenste profilering en bijstelling van de specifieke eindtermen (zie Standaard 1), tot een bundeling van verwante (sub)specialisaties te komen, gericht op een meer academische of een meer beroepsgerichte oriëntatie. Het beveelt aan de stage-eisen

voor de beroepsgerichte specialisaties, die nu te generiek zijn vormgegeven, verder te specificeren. Bij SpiCa adviseert het panel het management om in een haalbaarheidsonderzoek te onderzoeken welke door de opleiding reeds voorgestelde verbeteroptie(s) kansrijk is (zijn) en deze op korte termijn daadwerkelijk te gaan implementeren (bijvoorbeeld verlenging van de duur van de opleiding, invoering van een gemeenschappelijke postacademische opleiding en/ of een verplichte premaster).

Het panel vindt dat de onderwijsvisie en werkvormen gericht op 'transformative theology', 'interreligieuze dialoog' en 'open, persoonlijke en verantwoordelijke communicatie' het opleidingsprofiel van de opleiding verrijken en goed aansluiten bij de (internationale) diversiteit van studenten. Het panel adviseert de coördinatoren wel om in de uitvoering van het Master Seminar, met name gericht op het werken met portfolio's en logboeken, sterker op één lijn te komen. Het panel begrijpt de officiële taalkeuze voor het Engels en vindt dat deze voldoende wordt gelegitimeerd door de internationale oriëntatie van en de internationale studenteninstroom in vier van de vijf specialisaties, maar de (officieel) Nederlandse naam van de opleiding vertegenwoordigt vooral de andere (Nederlandstalige) specialisatie Spica. Anderzijds begrijpt het panel het belang van het organiseren van een opleiding in de geestelijke verzorging in het Nederlands die geheel op de Nederlandse markt is gericht. Het panel pleit voor de instandhouding van deze specialisatie in het Nederlands, maar beveelt tegelijk aan het eigen profiel ervan te versterken door de al genoemde knelpunten weg te werken en deze specialisatie aldus op goed te onderscheiden wijze in te bedden in de eenjarige master.

Het panel vindt de instroomeis wo-bachelordiploma (iedereen is toelaatbaar) te ruim gesteld. Het leidt mede tot een laag rendement, een lage doorstroom in de deeltijdopleiding en tot een mogelijk (gevoelde) tweedeling tussen studenten. Als bijeffect worden door de opleiding toch aanvullende (informele) adviezen gegeven en op onderdelen (formele) toelatingseisen toegepast. Het panel adviseert strengere instroomeisen en -procedure te hanteren gericht op een succesvolle slaagkans van alle toegelaten studenten. Hoewel de studielast programmatisch evenwichtig is verdeeld en studenten in de regel positief zijn over de begeleiding vertelden meerdere studenten gebrek aan structuur in de begeleiding door de coördinatoren te ervaren, met name tijdens het tweede semester. Het panel adviseert aandacht te besteden aan de studeerbaarheid en structuur van dit semester en aan de (wisselende) intensiteit van de geboden studie- en stagebegeleiding. Het vindt de begeleidingstrajecten bij de stage en thesis adequaat vormgegeven, maar adviseert de opleiding één stagecoördinator aan te wijzen, als organisatorisch aanspreekpunt over alle (sub)specialisaties heen.

Over de kwaliteit van het docententeam is het panel positief. De opleiding bestaat uit een team van competente en enthousiaste stafleden. Studenten met wie het panel sprak zijn positief over hun docenten door wie zij zich geïnspireerd en uitgedaagd voelen en met wie zij een prettige en gelijkwaardige omgang hebben. De werkdruk voor docenten is echter hoog en vraagt om gerichte aandacht voor de toekomst, zodat niet op kwaliteit hoeft te worden ingeboet.

Conclusie

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'Voldoet ten dele'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Systeem van toetsing

Het systeem van toetsing van de opleiding volgt het toetsbeleid van FRT en het VU-brede Toetskader. Volgens het FRT toetsbeleid worden bij de vormgeving van een toets de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- een toets is de systematische beoordeling of een student de gestelde leerdoelen heeft gehaald;

- elke toets dient valide, betrouwbaar, transparant en beheersbaar (voor docenten uitvoerbaar) te zijn;
- per semester en per opleiding is er voldoende afwisseling in de vormen waarin toetsen worden afgenomen;
- Alle toetsen met open vragen, evenals werkstukken, opdrachten en scripties worden ingeleverd via Canvas (Turnitin) zodat standaard digitale plagiaatcontrole plaatsvindt.

Het toetsplan van de opleiding geeft een nadere uitwerking aan de toetsing binnen de opleiding. Het beschrijft de uitvoering en kwaliteitsborging van de toetsing door de verschillende betrokken gremia en legt de verbinding tussen de visie op onderwijs en toetsen in de opleiding, de praktijk van het toetsen en beoordelen, de invulling van het onderwijsprogramma en de beoogde eindtermen (*constructive alignment*). Een recente ontwikkeling (2017) is dat voor elke module een zogeheten Digitaal Onderwijsdossier (DOD) wordt samengesteld waarin onder meer de modulehandleidingen, toetsen, checklists, antwoordmodellen, beoordelingsmatrices, behaalde resultaten en evaluatieresultaten van de module bewaard worden.

Het panel stelt vast dat er op het gebied van toetsing goede ontwikkelingen zichtbaar zijn. De opleiding kent goede uitgangspunten voor de toetsing en geeft daaraan, voor zover het panel kan vaststellen, een steeds consciëntieuzere uitwerking.

Om te toetsen of een toets voldoet aan de eisen van validiteit en betrouwbaarheid wordt in de toetsconstructie het vierogenprincipe toegepast: een collega-docent controleert de ontwerpbeurt aan de hand van de Checklist Toetsen. De ingevulde checklist wordt aan het moduledossier toegevoegd. Met het *peer reviewen* van papers is een begin gemaakt. Bij het nakijken van toetsen wordt gebruik gemaakt van antwoordmodellen. Papers worden steeds vaker nagekeken aan de hand van de matrix die ook voor de beoordeling van scripties wordt gebruikt. Ter bevordering van de transparantie worden studenten via de modulehandleiding en studiegids geïnformeerd over, onder meer, leerdoelen, toetsvormen en deadlines. De studiegids vermeldt daarbij ook het percentage waarmee elke (deel)toets deel uitmaakt van het totale cijfer.

Het panel heeft vastgesteld dat in relatie tot de vorige visitatie niet alleen stappen zijn gezet in het beleid en de kwaliteitsborging, maar ook in de concrete uitwerking van het systeem van toetsing (bijvoorbeeld het gebruik van antwoordmodellen, matrixen en het gebruik van peerreview bij de toetsing).

Gangbare (formatieve en summatieve) toetsvormen zijn schriftelijke tentamens met open vragen, papers, (tussentijdse) werkstukken, (tussentijdse) presentaties, reflectieverslagen, onderzoeksvoorstel, portfolio met zelfevaluatie, stageverslag en thesis (scriptie) (zie Bijlage 4). Wat het panel betreft zijn de toetsvormen afwisselend en sluiten zij aan op de onderwijsvisie, de eindtermen en de leerdoelen. Uit de jaarverslagen van de examencommissie blijkt dat deze commissie de uitvoering van het toetsbeleid zorgvuldig opvolgt. Studenten zijn doorgaans positief over de toetsvormen en ook over de ontvangen feedback van docenten. Wel lopen bij het Master Seminar de toetsvormen volgens hen per specialisatie nog te veel uiteen en is de puntenverdeling over deeltoetsen soms onduidelijk; het panel raadt aan de toetsvormen bij dit seminar transparanter te maken en in de harmonisering van specialisaties (zie Standaard 2) mee te nemen.

Het panel concludeert dat in het uniformeren van de beoordelingspraktijk nog verdere stappen kunnen worden gezet. Een ander punt waar de opleiding de komende periode meer werk van kan maken is de toetsing van het dialogisch leren. Uit gesprekken met management en docenten bleek dat er op dit moment nog geen eenduidig beeld bestaat van hoe leerdoelen op dit vlak het best getoetst kunnen worden. De kwaliteit van tijdens de visitatie bestudeerde voorbeeldtoetsen vindt het panel in orde.

Beoordeling eindwerken

De opleiding maakt in een tabel in het toetsplan duidelijk dat de stage vijf van de zeven eindtermen en dat de thesis alle eindtermen aftoetst. De opleiding heeft aangegeven dat zowel de stage als de thesis kunnen worden beschouwd als eindwerken voor studenten.

Bij de stage wordt gewerkt met één (vernieuwde) Stagehandleiding voor de masterprogramma's TRS en de onderzoeksmaster. De stage wordt verricht onder begeleiding van de mentor van de stageinstelling, die de student wekelijks spreekt. Na het afronden van het stageverslag kijkt de stagesupervisor – meestal de coördinator van de specialisatie, waarin de student zit – het verslag na. De stagementor vult het evaluatieformulier in en doet een voorstel voor een cijfer. Daarna volgt een eindgesprek tussen stagementor, stagesupervisor en student, waarna de stagesupervisor het uiteindelijke cijfer vaststelt. In de handleiding wordt ingegaan op de eisen die worden gesteld aan in- en externe stages, onderzoeks- en beroepsstages en aan internationale stages. In de beoordeling worden er duidelijke eisen gesteld aan de deelproducten (het stageverslag en andere bewijsstukken). Voor SpiCa is er een extra voorwaarde waarbij er een voldoende moet zijn behaald op gesprekstechnieken en op supervisie. Daarnaast geldt voor alle specialisaties dat elk van de vijf beoordelingscriteria met een voldoende moet zijn behaald. De student moet laten zien dat hij/zij: dialogisch in zijn werk staat, de theorie met de praktijk kan verbinden, kan functioneren als een 'reflective researcher', kan functioneren als een 'reflective practitioner' en kan rapporteren over het werk en zijn/haar ontwikkeling. Het panel vindt de uitwerking van het (generieke) beoordelingsformulier bij de stage naar de criteria en rubrics helder, maar mist specifieke inkleuringen van de beoordelingscriteria naar specialisatie; vooral bij SpiCa is een dergelijke specifieke uitwerking gewenst.

Bij de scriptie is de beoordelingsprocedure naar aanleiding van de bevindingen van het vorige visitatiepanel verder aangescherpt. Scripties worden nu (onafhankelijk) beoordeeld door twee beoordelaars. Verder is een nieuwe facultaire beoordelingsmatrix ontwikkeld waarin studenten al voor het schrijven van de scriptie inzage krijgen en de plagiaatcontrole is verscherpt. Wanneer de individuele beoordelingen van de scriptiebegeleider en tweede lezer ook na overleg meer dan twee punten verschillen, wordt een derde beoordelaar ingeschakeld, waarna het gemiddelde van de drie cijfers wordt vastgesteld als eindcijfer. Scripties die beoordeeld worden met een 6,0 dan wel een 9,5 of hoger worden altijd door een derde beoordelaar bekeken. Over deze ontwikkelingen is het panel te spreken. Wel constateert het op grond van bestudeerde beoordelingsformulieren dat de beoordelingspraktijk nog weerbarstig is. De inzichtelijkheid van de beoordeling van scripties wisselt sterk. In vier van de 15 bestudeerde formulieren trof het panel een onduidelijke kwalitatieve onderbouwing van de beoordeling aan (bijvoorbeeld de toelichting sloot niet aan bij het deelcijfer). De consequentie daarvan is dat de rationale achter de beoordeling voor externe beoordelaars niet altijd goed te volgen is en dat niet transparant is of de student voldoende feedback heeft gekregen op zijn/haar prestatie. In dit licht heeft het panel begrepen dat studenten veel informele mondelinge feedback van docenten krijgen, wat positief is. Dit neemt niet weg dat het wat het panel betreft belangrijk is dat het onderbouwen van de beoordeling bij alle docenten 'tussen de oren komt'. Een suggestie van het panel is om het invulveld 'opmerkingen' op het formulier te veranderen in 'toelichting'. Dit onderstreept dat kwalitatief commentaar niet optioneel is, maar een noodzakelijk onderdeel van de beoordeling. Overigens is het panel verder positief over de nieuwe beoordelingsmatrix, die relevante beoordelingscriteria omvat. Wel geeft het in overweging om in de voor alle opleidingen van de faculteit gestandaardiseerde matrix onderscheid te maken tussen bachelor- en masterniveau. Voor de steekproef van bestudeerde scripties geldt dat het panel zich in veel (maar niet alle) gevallen kan vinden in de beoordelingen door de twee beoordelaars. Het panel vond twee scripties te hoog beoordeeld en kwam in één van deze gevallen niet op een voldoende eindoordeel uit.

Examencommissie

De masteropleiding TRS deelt een examencommissie met de bacheloropleiding Religiewetenschappen en de andere twee masteropleidingen van de FRT. Het panel stelt vast dat de examencommissie haar aandacht voor de borging van de toetskwaliteit in de afgelopen periode heeft

geïntensiveerd. In algemene zin draagt de examencommissie door informatievoorziening en adviezen bij aan de professionalisering van docenten op het vlak van toetsing. Meer specifiek bekijkt de examencommissie jaarlijks een aantal digitale moduledossiers, op basis waarvan zij zich een oordeel vormt over de kwaliteit van de toetsing in de opleiding. Daarnaast neemt de examencommissie een steekproef van scripties, om zo zicht te houden op de beoordelingskwaliteit en het gerealiseerde eindniveau. Het is nog niet gangbaar dat de examencommissie ook (structureel) stageverslagen en bijbehorende beoordelingsmatrices bekijkt, maar het ligt, naar het panel begreep, wel in de intentie om ook stageverslagen bij de borging van het eindniveau te gaan betrekken. Op grond van het bestudeerde jaarverslag en het gesprek met de examencommissie heeft het panel een positief beeld gekregen van het functioneren van de examencommissie. De examencommissie geeft, naar het panel oordeelt, op zorgvuldige wijze invulling aan haar wettelijke taken en speelt een belangrijke rol in het stimuleren van de kwaliteitscultuur rond toetsing. Een goed voorbeeld daarvan is dat de examencommissie geregeld met individuele docenten in gesprek gaat over het belang van procedures en regels die bedoeld zijn om de toetskwaliteit te verhogen. Net als het panel heeft de examencommissie gesignaleerd dat de inzichtelijkheid van scriptiebeoordelingen een aandachtspunt is. In reactie daarop wil de examencommissie de steekproef van eindwerken komend jaar naar 100% uitbreiden. Onderdeel van de werkwijze van de examencommissie is bovendien dat zij individuele beoordelaars aanspreekt op onvolledig ingevulde formulieren, en tegelijk niet nalaat om beoordelaars die goed werk geleverd hebben te complimenteren. Volgens de examencommissie begint deze werkwijze langzaam tot een cultuuromslag te leiden. Dit vindt het panel een vertrouwenwekkend signaal. Het panel complimenteert het zelfbewuste en proactieve optreden van de examencommissie.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat het facultaire toetsbeleid en het toetsplan van de masteropleiding TRS goede uitgangspunten bieden voor valide, betrouwbare, transparante en uitvoerbare toetsing. De opleiding hecht onder meer belang aan collegiale intervisie bij de toetsconstructie, het combineren van formatieve en summatieve toetsen, en het bieden van transparantie over de wijze van beoordeling naar studenten.

Het panel vindt de toetsvormen afwisselend en passend bij de onderwijsvisie, de eindtermen en de leerdoelen. Studenten zijn doorgaans positief over de toetsvormen en de ontvangen feedback van docenten. Dit geldt in mindere bij het Master Seminar, het panel raadt aan om bij dit onderdeel de gebruikte toetsvormen transparanter en uniformer te maken en mee te nemen in het proces van verdere harmonisering van de specialisaties (zie standaard 2). Het panel vindt de toetsing van de stage te algemeen vormgegeven: de generieke beoordelingscriteria en rubrics zijn helder, maar specifieke inkleuringen van de beoordelingscriteria naar specialisatie ontbreken. Het panel adviseert de opleiding om de beoordelingsformulieren verder naar specialisatie te concretiseren, met name bij SpiCa.

Het panel heeft vastgesteld dat in relatie tot de vorige visitatie niet alleen verbeteringen zijn doorgevoerd in het beleid en de uitvoering ervan, maar ook in de kwaliteitsborging en de concrete uitwerking van beoordelingsprocedures (bijvoorbeeld het gebruik van antwoordmodellen en matrixen en de inzet van het vier ogenprincipe in de beoordeling). De procedures voor scriptie- en stagebeoordeling zijn in de afgelopen periode aangescherpt en de examencommissie is geprofessionaliseerd.

Het panel concludeert dat in het uniformeren van de beoordelingspraktijk nog verdere stappen kunnen worden gezet in het meekrijgen van alle docenten in de nieuwe systematiek. Met name de beoordelingsformulieren van scripties worden nog te summier ingevuld, waardoor het eindoordeel soms onduidelijk kwalitatief is onderbouwd. Voor het beoordelen van stages is pas heel recent een gestandaardiseerde matrix in gebruik genomen.

Het dialogisch leren wordt nog niet over de hele linie consequent getoetst. Hoewel er in de implementatie van procedures en werkwijzen nog stappen te zetten zijn, heeft het panel vertrouwen in de goede voortgang van de opleiding op dit vlak. Dit wordt versterkt door het zelfbewuste en

constructieve optreden van de examencommissie, die goed grip heeft op de toetskwaliteit binnen de opleiding.

Conclusie

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'Voldoet'

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Eindwerken

Het panel heeft 15 theses bekeken, gelijkmatig verdeeld over de vijf specialisaties, waarvan vier in het Engels. De theses voldoen doorgaans aan het masterniveau; ze weerspiegelen voldoende het opleidingsprofiel – de mix tussen theologie en religie – en de specifieke profielen van de specialisaties. De theses zijn in voldoende mate in balans wat betreft de academische en beroepsgerichte oriëntatie. Het panel vindt de onderwerpen en methodes heel divers, en van goede kwaliteit. Het merkte ook op dat het empirisch onderzoek is versterkt, wat positief is, en dat er als gevolg hiervan, meer aandacht is gekomen voor uiteenlopende onderzoeksmethoden.

Het panel heeft ten aanzien van de inhoudelijke invulling van de theses ook een aantal aandachtspunten geformuleerd. Een eerste aandachtspunt is dat het panel bij de theses van SpiCa soms de beroepsgerichte invulling miste (sommige werken zijn bijvoorbeeld sterker op Boeddhisme of Islam gericht dan op het werkveld van de geestelijke verzorging). Een tweede aandachtspunt is dat de realisatie van de eindtermen rond dialoog/kritische hermeneutiek over de hele linie nog sterker naar voren mag komen in de theses. Tenslotte is het volgens het panel wenselijk om het hanteren van de AVG-richtlijnen beter mee te nemen in het verslag van het onderzoek. Volgens de opleiding wordt de verdere invoering van de privacywetgeving op de faculteit door de Commissie ethiek en wetenschapsbeoefening onderzocht. Met één uitzondering tonen de bestudeerde stukken voldoende aan dat studenten de eindtermen op het vlak van onderzoeksvaardigheden realiseren.

In aanvulling op de selectie van scripties heeft het panel tijdens het visitatiebezoek ook enkele recente stageverslagen bekeken. Het niveau van deze stukken vindt het panel adequaat, al zou het (zoals in Standaard 2 aangegeven) graag zien dat stages sterker een academische onderzoekscomponent bevatten.

Positie van afgestudeerden

De masteropleiding TRS leidt op tot beroepen op het terrein van het onderwijs, de geestelijke verzorging, de kerken, de media, de zorg, de overheid, NGO's of het bedrijfsleven. Ook zijn er alumni met een eigen onderneming. Vooral in de geestelijke zorg, het onderwijs en de media vinden afgestudeerden makkelijk een baan, wat moeilijker ligt bij de overheid, NGO's of het bedrijfsleven. De maatschappelijke vraag naar afgestudeerden van SpiCa is groot, maar zowel de opleiding, als het panel betwijfelen sterk of deze eenjarige specialisatie in haar huidige vorm studenten optimaal voorbereidt op het werkveld van de geestelijke verzorging (zie aanbeveling bij Standaard 2).

Een wat het panel betreft zeer welkome ontwikkeling is dat de faculteit begonnen is met het opzetten van alumnibeleid, bedoeld om alumni structureler bij de opleidingen te betrekken en beter gebruik te maken van hun kennis, ervaringen en inzichten. Ook alumni met wie het panel heeft gesproken vertelden dat de huidige studievereniging (ICARUS) vooral op bachelorstudenten is gericht. Deze vereniging zou volgens hen ook actiever op masterstudenten gericht moeten zijn.

Overwegingen

Het panel stelt op grond van een steekproef van vijftien theses en enkele recente stageverslagen vast dat studenten, met één uitzondering, laten zien dat zij de eindtermen van de opleiding realiseren. De theses voldoen in de regel aan het masterniveau; ze weerspiegelen voldoende het

opleidingsprofiel - de mix tussen theologie en religie - en de specifieke profielen van de specialisaties. Zij zijn in voldoende mate in balans wat betreft de academische en beroepsgerichte oriëntatie. Het panel waardeert de versterking van het empirisch onderzoek en de aandacht voor uiteenlopende onderzoeksmethoden. Het panel heeft ook enkele verbeterpunten voor de thesis geformuleerd met betrekking tot de versterking van de beroepsgerichtheid (bij SpiCa), meer aandacht voor de realisatie van de eindtermen rond dialoog/kritische hermeneutiek en meer aandacht voor de AVG-richtlijnen.

De arbeidsmarkt voor de meeste specialisaties van de master TRS is redelijk positief. Het is wenselijk om alumni actiever bij de opleiding te betrekken.

Conclusie

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'Voldoet'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel heeft standaard 1, 3 en 4 van de masteropleiding *Theologie en Religiewetenschappen* beoordeeld als 'voldoet' en standaard 2 als 'voldoet ten dele'. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen eindoordeel over de opleiding daarmee 'positief onder voorwaarden'.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen* als 'Positief onder voorwaarden'.

Voorwaarden:

Het panel beveelt de volgende verbeteracties aan:

- De knelpunten die verband houden met de specialisatie SpiCa, en die de opleiding zelf aangeeft als verbeterpunten, in een haalbaarheidsstudie op korte termijn onderzoeken en in overleg met relevante stakeholders een actieplan opstellen om de genoemde knelpunten weg te werken. Het panel denkt hier met name aan de kwestie van de verlenging van de duur van de opleiding, aan de invoering van een gemeenschappelijke postacademische opleiding, en/of een verplichte premaster, aan een betere afstemming van het programma op het beroepenveld.
- De instroomeisen en -procedure voor alle specialisaties zoveel mogelijk uniformeren, aangezien de huidige situatie niveauverschillen in de hand werkt die door zowel de staf als de studenten als moeizaam worden ervaren.
- De stage-eisen voor de beroepsgerichte specialisaties, die nu te generiek zijn vormgegeven, verder specificeren. Voor de specialisatie SpiCa in het bijzonder de synergie met het werkveld versterken, onder meer wat de stage betreft.
- Afhankelijk van de gewenste profilering en bijstelling van de specifieke eindtermen, verwante (sub)specialisaties bundelen die gericht zijn op een meer academische dan wel een meer beroepsmatige oriëntatie. Op die wijze kan de opleiding het programma van de eenjarige master transparanter en efficiënter maken, zonder de diversiteit ervan prijs te geven.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

Inleiding: Theologie en religiewetenschappen

De opleidingen op het gebied van theologie en religiewetenschappen in Nederland bieden een grote verscheidenheid aan programma's en doelstellingen. Zij hebben gemeen dat zij een veelheid aan vormen van religies en seculariteit bestuderen vanwege hun belang voor het individu, de samenleving en de cultuur; in het geval van theologische ambtsopleidingen ook expliciet vanwege het belang voor kerken en levensbeschouwelijke instellingen.

De disciplines die sinds enkele decennia doorgaans religiewetenschappen (Religious Studies) heten, hebben zich sinds hun ontstaan in de 19e eeuw sterk ontwikkeld [KNAW 2015, 29v.]. Zij streven ernaar religieus bronnenmateriaal te bestuderen waarbij ook de waarheidsclaims van de bestudeerde religieuze traditie voorwerp van onderzoek kunnen vormen. Daarbij maken zij - in grensverkeer met veel andere wetenschappen - gebruik van inzichten en methoden van onder andere geesteswetenschappen (tekst- en literatuurwetenschappen, archeologie, kunstwetenschappen, geschiedwetenschap, filosofie en ethiek) en de sociale wetenschappen (de antropologie, maar ook de sociologie en de psychologie). Een reeks van dimensies van het veelkleurige fenomeen religie komt in deze studie aan de orde: de narratieve dimensie (soms in teksten neergeslagen), de doctrinaire (op het vlak van overtuigingen gearticuleerde), de ethische (het goede leven beogende), de rituele (in praktijken zich uitende), de sociale (organisatorisch-institutionele), de experiëntiële (aan ervaringen en belevingen rakende) en de materiële (voorwerpen, gebouwen, plaatsen, voedsel betreffende) dimensie van dit veelkleurig fenomeen. Met dit alles is de focus steeds meer komen te liggen bij de wereld van de 'geleefde religie' en daarmee naar de vraag hoe religie wordt en werd ervaren en gepraktiseerd [KNAW 2015, 18, 58 e.d.]. Op conceptueel niveau is aan de orde wat het betekent dat het gangbare begrip religie met name protestants-christelijke wortels heeft en wat dit inzicht impliceert voor de vormgeving van een breder curriculum in de toekomst [KNAW 2015, 88].

De theologie is een oudere discipline. Zij komt voort uit de binnen religieuze tradities gevoelde noodzaak tot kritisch, systematische en methodische reflectie op het eigen geloofsgoed, of anders gezegd, van een geloof dat tot verstaan probeert te komen [KNAW 2015, 28v.]. Er zijn verschillende omschrijvingen van theologie in omloop. Een daarvan is: 'Theologie beschouwt heel de werkelijkheid vanuit het gezichtspunt van haar relatie met en betrokkenheid op God en het transcendente.' Meer in het algemeen gesproken, bestudeert de theologie de bronteksten van geloofsstromingen en hun historische ontwikkeling (nabij en wereldwijd), reflecteert zij op een kritische en systematische manier op geloofsvizies op leer en leven en doordenkt en analyseert zij praktijken van geleefd geloof. Interactie met de tekst- en literatuurwetenschap, de geschiedeniswetenschap, de wijsbegeerte en de empirische sociaal-wetenschappelijke disciplines is daarmee in alle onderdelen waaruit de veelvormige theologie bestaat onontbeerlijk.

Op deze wijze is voor de theologie de wisselwerking met religiewetenschappen van groot belang, terwijl omgekeerd ook religiewetenschappers theologische perspectieven, methoden en onderzoeksresultaten in hun onderzoek kunnen betrekken. Voor de opleidingen levert dit een uiterst divers beeld op: opleidingen religiewetenschappen zonder verbinding met de theologie, opleidingen theologie zonder verbinding met de religiewetenschappen, maar ook opleidingen die met nadruk theologie en religiewetenschappen in een onderlinge samenhang en wisselwerking presenteren.

Ontwikkelingen ten opzichte van de vorige onderwijsvisitatie

Sinds de opstelling van het domeinspecifieke referentiekader van 2012 heeft een aantal ontwikkelingen plaatsgevonden. Bij sommige daarvan vinden tendensen die zich toen al aftekenden een vervolg, andere hebben zich nieuw of sterker dan voorheen aangediend.

[1] Aan sommige instellingen zijn de opleidingen religiewetenschappen in toenemende mate geïncorporeerd aan grotere eenheden als een Faculteit der Geesteswetenschappen [KNAW 2015, 69]. De UL kent een Centre for the Study of Religion als onderdeel van de Faculteit Geesteswetenschappen, aan de UU is het religieonderwijs ondergebracht bij het departement Filosofie en Religiewetenschap binnen de Faculteit Geesteswetenschappen en ook aan de UvA maken de religiestudies deel uit van de Faculteit der Geesteswetenschappen.

[2] De bekostiging van en verantwoordelijkheid voor de door Seminaria van kleinere kerkgenootschappen verzorgde opleidingstrajecten aan de VU hebben een andere vorm gekregen (dit geldt niet voor PThU en UU);

- [3] Het zoeken naar intensievere samenwerkingsvormen heeft voortgang gevonden, zij het nog niet altijd met een toekomstbestendige uitkomst bekroond (in het bijzonder de TUA en de TUK);
- [4] De opleiding Godgeleerdheid aan de UL is in 2013 opgeheven, en TiU heeft de opleiding religiewetenschappen opgeheven met ingang van 2015;
- [5] De bestudering van en het onderwijs in de islam is nog verder geïntensiveerd; bij de UU bestaat een aparte bacheloropleiding islam; bij de RU en de VU wordt een specialisatierichting islam binnen een bredere bacheloropleiding religiewetenschap aangeboden. Op masterniveau wordt er bij de RU, de UvA en de UU een specialisatierichting islam aangeboden, terwijl aan de VU de specialisatie islam bestaat bij de opleiding geestelijke verzorging (KNAW 2015, 70 v.).
- [6] In het kader van het proces van internationalisering is het aantal Engelstalige bacheloropleidingen en masteropleidingen sterk gestegen;
- [7] Er is binnen de opleidingen een groeiende aandacht voor aspecten van 'employability'.

Opleidingen theologie en religiewetenschappen; de situatie

Studenten die momenteel theologie of religiewetenschappen willen studeren kunnen in Nederland bij elf geaccrediteerde instellingen terecht. Recent zijn deze instellingen in drie categorieën ingedeeld [KNAW]. 2015 45v, 68-70]. Ten eerste drie brede universiteiten met opleidingen in zowel theologie als religiewetenschappen. Het gaat hier om de RU, de RUG en de VU. In deze instellingen is onderwijs en onderzoek ook aan een eigen faculteit ondergebracht (waar aan de RU ook de filosofie toe behoort).

Ten tweede drie brede universiteiten die alleen onderwijs en onderzoek hebben op het gebied van de religiewetenschappen. Het zijn de UvA, de UL en de UU. Aan deze universiteiten is onderwijs en onderzoek ondergebracht bij een Faculteit Geesteswetenschappen, soms (maar niet altijd) in een eigen departement.

Ten derde vier academische instellingen die alleen of overwegend onderwijs en onderzoek hebben op het gebied van de theologie: PThU (met locaties te Amsterdam, in samenwerking met de VU en te Groningen, in samenwerking met de RUG), TiU, TUK, en de TUA.

Deze driedeling loopt niet geheel synchroon met de door de wetgever mogelijk gemaakte situatie. PThU, TUA en TUK behoren tot de levensbeschouwelijke universiteiten, waartoe ook de UvH behoort (dat is de elfde instelling, die evenwel buiten het kader van deze accreditatie valt), terwijl alle opleidingen van de RU en TiU deel uitmaken van een bijzondere universiteit. De opleidingen van de PThU (met uitzondering van de Bachelor Theologie – Joint Degree – samen met de VU te Amsterdam), de TUK en de TUA vallen buiten het cluster WO Religie en Theologie en worden gevisiteerd binnen het cluster WO Theologie.

De bachelor- en masteropleidingen die in de visitatie Theologie en religiewetenschappen worden beoordeeld, hebben als doel studenten op te leiden tot een elementair wetenschappelijk (bachelor), dan wel een meer specialistisch wetenschappelijk (master) niveau op het gebied van het object van de studie. De bacheloropleidingen bereiden studenten voor op een geëigende masteropleiding. Daarnaast bereiden de opleidingen studenten voor op een maatschappelijke loopbaan, waarbij de kennis en vaardigheden die binnen de studie verworven zijn in praktijk kunnen worden gebracht.

Bacheloropleidingen Religiewetenschappen zijn er aan de RU, de RUG, de UL, de UvA, de UU en de VU en bacheloropleidingen Theologie zijn te vinden aan de PThU en de VU (joint degree), de RU, de RUG, TiU (Tilburg en Utrecht), de TUA en de TUK. Zowel in de religiewetenschappen als in de theologie duren de bacheloropleidingen drie jaar. In de bacheloropleidingen Theologie kan van die drie jaar brontalenstudie (Grieks, Latijn, Hebreeuws, Arabisch, of nog andere talen) een kleiner of groter deel uitmaken, maar dit is niet altijd een vereiste. In sommige opleidingen is het leraarschap Godsdienst en Levensbeschouwing tweedegraads onderwijsbevoegdheid (d.w.z. VMBO, de laagste drie klassen HAVO/VWO) een mogelijke beroepsuitgang. Vanuit beroepsperspectief verkrijgen de bacheloropleidingen vooral hun betekenis door het academisch kwalificatieniveau. Het ligt voor de hand dat studenten die een kerkelijk ambt ambiëren een bachelor theologie bovenal zien als een goede basis voor het volgen van een ambtsopleiding op masterniveau. Daarnaast vormen de bacheloropleidingen een voorbereiding voor een academische onderzoekscarrière.

In vervolg op de bacheloropleiding worden één-, twee- en driejarige masteropleidingen aangeboden. Eenjarige masteropleidingen Theologie & Religiewetenschappen worden verzorgd aan de RU, RUG, TiU (Tilburg), UL, UU, UvA, en de VU en eenjarige masteropleidingen Theologie worden aangeboden door de PThU en TUK. Binnen de categorie van de eenjarige masteropleidingen

Theologie & Religiewetenschappen bewegen sommige opleidingen zich uitsluitend op het gebied van de religiewetenschappen, terwijl in andere opleidingen religiewetenschappelijke en theologische onderdelen worden gecombineerd. De opleidingen zijn gericht op de kennis van het fenomeen religie in het algemeen en de verschillende religies in het bijzonder. De aandacht binnen de opleidingen is veelal gericht op een deelgebied van dit domein en een specifiek thema daarbinnen. In deze masterprogramma's zijn meestal beroepsvoorbereidende studieonderdelen opgenomen ten behoeve van beroepen op het terrein van religieuze gemeenschappen en/of maatschappelijke organisaties, het onderwijs, de media, de zorg, de overheid of het bedrijfsleven waar de in deze studie verworven kennis gewaardeerd wordt. Sommige opleidingen kennen in plaats van of naast de beroepsvoorbereidende onderdelen een onderzoeksvariant (mogelijkheid tot specialisatie in een subdiscipline).

Een deel van de hierboven genoemde instellingen biedt een tweejarige research master aan die opleidt tot onderzoeker in het domein van theologie en religiewetenschappen. Deze opleidingen vallen buiten het kader van deze visitatie.

Driejarige masteropleidingen Theologie worden aangeboden door de PThU (aparte accreditaties voor Amsterdam en Groningen), de RU, TiU (Tilburg en Utrecht), de TUA, de TUK en de VU. Driejarige (door de overheid bekostigde) ambtsopleidingen komen overeen met wat internationaal zowel door de protestantse kerken (samengekomen in de Leuener Kirchengemeinschaft) alsook door de rooms-katholieke kerk in de apostolische constitutie Sapiencia Christiana en de opvolger Veritatis gaudium wenselijk wordt geacht. Zij worden aangeboden door instellingen tot de oprichting waarvan kerkgenootschappen direct of indirect het initiatief hebben genomen, dan wel door instellingen met een confessionele geschiedenis waaraan Seminaria van kerkgenootschappen hun ambtsopleiding hebben toevertrouwd.

Opleidingen waarin kennis en inzicht wordt verworven van de islam zijn feitelijk onder veel verschillende disciplines gesitueerd [KNAW 2015, 70v.]. Voor zover zij onder de discipline Theologie en religiewetenschappen zijn ondergebracht, hebben nu te visiteren instellingen haar een uiteenlopende plaats gegeven (vaak als specialisatie-richting). Alleen de UU biedt een Bacheloropleiding Islam en Arabisch aan die onder het cluster WO Religie en Theologie zelfstandig ter visitatie wordt aangeboden.

Beschrijving van de eindtermen

Bij het opstellen van onderstaande domeinspecifieke criteria of eindtermen is gebruikgemaakt van soortgelijke documenten uit het buitenland, met name van de benchmarks van de Quality Assurance Agency voor Theologie en Religiewetenschappen. Het referentiekader is gebaseerd op de descriptor van het kwalificatieraamwerk voor het hoger onderwijs, de zgn. Dublin-descriptors. Binnen de Dublin-descriptors worden vijf aspecten onderscheiden: kennis en inzicht, toepassen van kennis en inzicht, oordeelsvorming, communicatie en leervaardigheden.

Masteropleidingen Theologie en religiewetenschappen

Binnen DGO bestaat overeenstemming over de volgende algemene eindtermen voor alle masters binnen het labeldomein van theologie en religiewetenschappen. De afgestudeerde is in staat:

Kennis en inzicht

- te laten zien dat hij/zij beschikt over diepgaande kennis van en inzicht in wetenschappelijke debatten, theoretische perspectieven en methoden in een deelgebied van het domein;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over grondige kennis van en inzicht in wetenschappelijke debatten, theoretische perspectieven en methoden met betrekking tot een thema in een deelgebied van het domein dat onder meer blijkt uit een scriptie.

Toepassen van kennis en inzicht

- tot zelfstandige wetenschappelijke analyse van bronnenmateriaal en teksten;
- op een zelfstandige en wetenschappelijke wijze bronnen en literatuur, in (elektronische) catalogi en (elektronische) databases te verzamelen en te verwerken;
- te laten zien dat hij/zij bekend is met de onderzoeksmethoden die gangbaar zijn in een deelgebied van het domein;

- om zelfstandig onderzoek op te zetten en uit te voeren in een deelgebied van het domein, en daarvan verslag te doen in een scriptie die voldoet aan de in het betreffende vakgebied heersende eisen;
- om verworven kennis toe te passen op complexe vraagstukken in professionele contexten die typerend zijn voor theologie en/of religiewetenschappen.

Oordeelsvorming

- rekening te houden met historische, methodische, maatschappelijke en ethische aspecten bij de wetenschappelijke oordeelsvorming over en analyse van complexe vraagstukken op het eigen vakgebied;
- een zelfstandig oordeel te vormen over de eigen wetenschappelijke verantwoordelijkheid op een deelterrein van theologie en/of religiewetenschappen;
- tot reflectie op academisch niveau op religie in het algemeen en op de actuele situatie van godsdienstige individuen, gemeenschappen en stelsels in hun historische en hedendaagse maatschappelijke en culturele context.

Communicatie

- vakmatige inzichten en resultaten van (eigen) wetenschappelijk onderzoek mondeling en schriftelijk te vertalen naar een breed publiek van specialisten en niet-specialisten.

Leervaardigheden

- academische en professionele vaardigheden te tonen, met name met betrekking tot individueel en groepswork, het evalueren en verbeteren van hun werk, ook op basis van feedback van anderen, en het opstellen van en zich houden aan overeengekomen plannen;
- tot zelfstandige oriëntatie op relevante beroepssectoren.

Wat betreft de afstemming op de arbeidsmarkt, dient de opleiding te kunnen laten zien dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op eisen van de arbeidsmarkt. Hierbij kan men denken aan kerkelijke functies, geestelijk verzorger, consulent op het terrein van religie, en wetenschappelijk onderzoeker. Daarnaast is te denken aan andere academische beroepen waarin kennis van religie zeer relevant is, zoals op het terrein van religieus erfgoedbeheer, communicatie, conflictbeheersing, cultuureducatie, journalistiek en ontwikkelingssamenwerking. Complicerende factor is, dat de werkvelden waar alumni werkzaam zijn, zo divers zijn dat het niet mogelijk is om daarvoor nadere opleidingskwalificaties te omschrijven. Na het verwerven van een werkplek zoeken alumni doorgaans van daaruit meer toegespitste vorming.

Afzonderlijk zij nog vermeld dat de eenjarige opleiding veelal toegang biedt tot de eenjarige opleiding tot eerstegraads bevoegd leraar Godsdienst en levensbeschouwing.

Naast de bovengenoemde eindtermen en kwalificaties die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

Masterprogramma's Geestelijke Verzorging

Op het gebied van krijgsmacht en justitie heeft de overheid bepaalde zendende instanties bevoegd verklaard; binnen het leger en justitiële inrichtingen worden vrijwel uitsluitend geestelijk verzorgers benoemd die een binding hebben met een dergelijke zendende instantie. Op het gebied van zorginstellingen worden door de overheid geen beroepseisen geformuleerd. In de praktijk worden in de zorginstellingen geestelijk verzorgers met zeer uiteenlopende opleidingen op zowel WO- als HBO-niveau aangesteld, met en zonder ambtsbevoegdheid.

De PThU biedt te Groningen binnen de driejarige master Predikantschap een opleiding tot predikant-geestelijk verzorger aan, waarin de kerkelijke eisen van de Protestantse Kerk in Nederland zijn opgenomen. De TiU biedt een driejarige opleiding Theologie aan die zowel opleidt voor een kerkelijk ambt als voor het ambt van geestelijk verzorger. De overige instellingen bieden eenjarige masterprogramma's Geestelijke Verzorging aan.

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor de masterprogramma's Geestelijke Verzorging.

Allereerst voldoen alle afgestudeerden – dus zowel degenen die een eenjarig programma met succes hebben afgerond als degenen die een driejarig programma het succes hebben afgesloten - aan de algemene eindtermen die geformuleerd staan voor de eenjarige master Theologie & Religiewetenschappen.

Voor de afgestudeerde van een eenjarig programma geldt tevens dat hij/zij in staat is, afhankelijk van de vooropleiding, te laten zien dat hij/zij voldoet aan de eisen die gesteld worden om ingeschreven te kunnen worden in het register van de SKGV (Stichting Kwaliteitsregister Geestelijke Verzorgers).²

² Dit geldt niet voor deze éénjarige masteropleiding van de VU. De opleiding houdt wel rekening met de eisen van de SKGV.

BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN

The Master of Theology and Religious studies programme seeks to enable students:

1. to show in-depth theoretical knowledge in the subjects that belong to the chosen subprogram;
2. to reflect theologically and critically on the issues that pertain to the chosen subprogram and to place them in a multi-disciplinary frame of reference;
3. to identify the various definitions of hermeneutics as a basis for developing an adequate hermeneutic theory and dialogical praxis and to apply various hermeneutic theories in cases pertinent to your master specialization;
4. to make independent critical judgments on the basis of limited data and with an eye on the social and ethical implications;
5. to communicate the results of research efforts to diverse audiences of specialists and non-specialists;
6. to study largely self-directed or autonomous and to conduct independent scholarly research within the area of the chosen subprogram, as shown in the thesis;
7. to develop a coherent overview of a professional field linked to the chosen subprogram and to develop basic skills of a starting professional in this field through participation.

These aims of the programme are realized in the subprogrammes as follows:

a Exploring a Discipline

The Master of Theology and Religious studies subprogramme Exploring a Discipline seeks to enable students:

1. to show in-depth theoretical knowledge in the subjects that belong to the chosen discipline;
2. to reflect theologically and critically on the issues that pertain to the chosen discipline and to place them in a multi-disciplinary frame of reference;
3. to identify the various definitions of hermeneutics as a basis for developing an adequate hermeneutic theory and dialogical praxis and to apply various hermeneutic theories in cases pertinent to the chosen discipline;
4. to make independent critical judgments on the basis of limited data and with an eye on the social and ethical implications;
5. to communicate the results of research efforts to diverse audiences of specialists and non-specialists;
6. to study largely self-directed or autonomous and to conduct independent scholarly research within the area of the chosen discipline, as shown in the thesis;
7. to develop a coherent overview of the professional field linked to the chosen discipline and to develop basic skills of a young professional in this field through participation.

b Media

The Master of Theology and Religious studies subprogramme Media seeks to enable students:

1. to show in-depth theoretical knowledge in the area of media and communication in relation to religion and spirituality, media sociology and media ethics and understanding of the religious dimensions and development of today's media culture, the implications of these for established religions, religious communities and individuals;
2. to reflect theologically and critically on the function of media in religion, religion in the media and reflect theologically and creatively on one's own (non-)religious identity in relation to popular culture and to place these in a multi-disciplinary frame of reference;
3. to identify the various definitions of hermeneutics as a basis for developing an adequate hermeneutic theory and dialogical praxis and to apply various hermeneutic theories in cases in which mediation of religion is involved;
4. to make independent critical judgments on the basis of limited data and with an eye on the social and ethical implications;
5. to communicate the results of research efforts to diverse audiences of specialists and non-specialists;

6. to study largely self-directed or autonomous and to conduct independent scholarly research within the area of Media, religion/theology and culture;
7. to develop a coherent overview of the professional field of media, communication and religion and to develop basics skills of a young professional in this field through participation.

c Spiritual Care

The Master of Theology and Religious studies subprogramme Spiritual Care seeks to enable students:

1. to show in-depth theoretical knowledge in the key concepts which define the domain of Spiritual Care;
2. to reflect critically (from the perspective of theology and religious studies) on the way of recognizing, analyzing, and approaching the vulnerability of human lives both in religious and non-religious traditions;
3. to identify the various definitions of hermeneutics as a basis for developing an adequate hermeneutic theory and dialogical praxis and to apply various hermeneutic theories on existential themes in the narrative of clients;
4. to make independent critical judgments on the basis of limited data and with an eye on the social and ethical implications as well as the relation with other disciplines, the organizational context and religious authorities;
5. to communicate the results of research efforts to diverse audiences of specialists and non-specialists and to communicate appropriately and respectfully about one's own and other religious and/or spiritual traditions;
6. to study largely self-directed or autonomous and to conduct independent scholarly research within the area of Spiritual Care;
7. to develop a coherent view of the professional field of Spiritual Care, to develop the ability to situate oneself authentically in this field and to develop the skills required for an initial start as a professional in this field.

d Building Interreligious Relations

The Master of Theology and Religious studies subprogramme Building Interreligious Relations seeks to enable students:

1. to show in-depth theoretical knowledge in the emerging field of interreligious studies: (1) be able to distinguish this field from both religious studies, comparative religion and theology of religions; (2) be able to identify the main scholarly positions in the field; (3) understand why this field requires a multidisciplinary approach
2. to reflect critically on the way dominant scholarly and/or societal assumptions with regard to religion (what religion is; how it relates to violence; the division between religion and the secular...) impacts the way diversity related conflicts are framed and analysed.
3. to be able to understand and apply different hermeneutical strategies to a variety of 'sacred' texts and develop differential and dialogical hermeneutics.
4. to be able to connect theory and praxis and to analyse judge and propose on concrete solutions to cases about diversity related problems;
5. to communicate the results of research efforts to diverse audiences of specialists and non-specialists;
6. to study largely self-directed or autonomous and to conduct independent scholarly research within the field of interreligious studies.
7. to develop a coherent overview of the professional field of interreligious studies and develop basic skills of a young professional in this field through participation.

e Peace, Trauma and Religion

The Master of Theology and Religious studies subprogramme Peace, Trauma and Religion seeks to enable students:

1. To show in depth theoretical knowledge in contemporary studies on peace and reconciliation and/or trauma and healing in contexts of conflict and war and in post-conflict contexts;
2. To reflect theologically and critically on the the role played by religious traditions in legitimizing conflict and violence and creating conflicting identities;

3. To identify the various definitions of hermeneutics as a basis for developing an adequate hermeneutical theology and dialogical praxis and to apply various hermeneutical theories to the theories and practices of reconciliation, peace building and trauma healing;
4. To make independent critical judgments on the basis of limited data and with an eye on social and moral implications;
5. To communicate the results of research efforts to diverse audiences of specialists and non-specialists;
6. To study largely self-directed or autonomous and to conduct independent scholarly research within the field of Violence, Religion and Reconciliation in a religious/theological perspective;
7. To gain a coherent knowledge and overview in the field of conflict-studies, peace-building and trauma-healing mechanisms and to develop the basic skills of a young professional in this field through participation.

BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA

Term 1 (6EC)	Term 2 (6EC)	Term 3 (6EC)	Term 4 (6EC)	Term 5 (6 EC)	Term 6 (6 EC)	
Specialisation 1	Specialisation 2	-	Internship	Internship	(Master Seminar)	<i>Jaar 1 deeltijders</i>
<i>Master Seminar is een lintmodule door het hele jaar heen</i>						
Hermeneutics	Elective	Research Skills	Thesis	Thesis	-	<i>Jaar 2 deeltijders</i>

Omdat studenten van zowel Spiritual Care als Building Interreligious Relations behoefte hadden aan minder nadruk op onderzoek en meer nadruk op dialoog is voor hen per september 2018 het schema enigszins aangepast.

Term 1 (6EC)	Term 2 (6EC)	Term 3 (6EC)	Term 4 (6EC)	Term 5 (6 EC)	Term 6 (6 EC)	
Specialisation 1	Specialisation 2		Internship	Internship	(Master Seminar)	<i>Jaar 1 deeltijders</i>
<i>Master Seminar is een lintmodule door het hele jaar heen</i>						
Hermeneutics	Elective	Comparative Ethics	Thesis	Thesis	-	<i>Jaar 2 deeltijders</i>

Specialisatie	Vakinhoudelijke modules
SpiCa	Spiritual Care 1 en 2, Comparative Ethics
	Keuzevak voor boeddhisten: Buddhism 2 uit Research Master
	Keuzevak voor moslims: Theory of Islamic Spiritual Care
Leadership	Leadership 1 en 2 ²
Media	Media 1 en 2
BIR	Building Interreligious Relations 1 en 2, Comparative Ethics
PTR	Peace Trauma Religion 1 en 2
EaD	Disciplinaire research modules uit de Research Master 1 en 2
	Of: keuzepakket met thematische samenhang
	Of: Philosophy & Theology 1, 2 en 3
	Of: Exploring Baptist & Evangelical Theology 1 en 2

NB.2) Leadership wordt vanaf september 2019 niet meer aangeboden.

BIJLAGE 4: TOETSVORMEN

	Tentamen	Paper	Tussentijds Werkstuk	Tussentijdse Presentatie	Reflectie-verslag	Onderzoeks-voorstel	Portfolio	Stage-verslag	Scriptie
Hermeneutics	•				•				
Specialisatie 1	•	•	•	•					
Specialisatie 2	•	•	•	•	•				
Research Skills						•			
Master Seminar						•	•		
Stage								•	
Thesis									•

BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA

Donderdag 12 september, dag 2 - 1 jarige Ma Theologie en Religiewetenschappen

Locatie: Werkgroepzaal 3 (1B10), PThU, VU Hoofdgebouw

08.45 – 10.15 Aankomst en voorbereiding

10.15 – 10.45 Interview examencommissie VU

- voorzitter
- secretaris
- lid (2 x)

10.45 – 11.30 Interview inhoudelijk verantwoordelijken

- opleidingsdirecteur

11.30 – 11.45 pauze

11.45 – 12.30 Interview studenten ma

- student Peace, Trauma and Religion
- student Spiritual Care – Boeddhisme
- student Building Interreligious Relations
- student Building Interreligious Relations, OLC-lid, ZER studentenhoofdstuk

12.30 – 13.00 Lunch

13.00 – 13.45 Interview docenten ma

- hoogleraar, Spiritual Care – Boeddhisme, voorzitter OLC
- universitair hoofddocent, coördinator Spiritual Care – Islam, OLC-lid
- universitair docent, coördinator Spiritual Care – Interfaith
- hoogleraar, coördinator Building Interreligious Relations
- universitair docent, Building Interreligious Relations en Peace, Trauma, Religion
- universitair docent, coördinator Media

13.45 – 15.45 vaststellen voorlopige bevindingen dag 1&2, voorbereiden interview

15.45 – 16.15 Interview alumni 1 jarige ma

- 4 alumni (3 EaD en 1 Media)

16.15 – 17.00 Interview inhoudelijk en formeel verantwoordelijken

- portefeuillehouder onderwijs
- onderwijsdirecteur
- decaan
- opleidingsdirecteur bachelor Religiewetenschappen
- opleidingsdirecteur masteropleidingen

17.00 – 17.15 pauze

17.15 – 17.45 Seminars Raad (Stakeholders)

- vertegenwoordiger Baptisten Seminarium
- vertegenwoordiger Remonstrants Seminarium
- vertegenwoordiger Hersteld Hervormd Seminarium
- vertegenwoordiger Doopsgezind Seminarium
- voorzitter Veldadviesraad

17.45 - 18.15 Ontwikkelgesprek VU-opleidingen

- opleidingsdirecteur bachelor Religiewetenschappen
- opleidingsdirecteur van de één- en driejarige masters Theologie en Religiewetenschappen

BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek 15 eindwerken bestudeerd van de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar.

Eveneens zijn voorafgaand aan het bezoek ter beschikking gesteld:

- Zelfevaluatie M Theologie en Religiewetenschappen (1jr) DEF.pdf
- Bijlage 1 - Domeinspecifiek referentiekader.pdf
- Bijlage 2 - OER Ma Theologie en Religiewetenschappen (B-deel).pdf
- Bijlage 3 - Studiegids Ma Theologie en Religiewetenschappen (60 EC).pdf
- Bijlage 4 - Factsheet Ma Theologie en Religiewetenschappen.pdf
- Bijlage 5 - Overzicht personeel masteropleidingen.pdf
- Bijlage 6 - Beleid Toetsen en Beoordelen Faculteit Religie en Theologie.pdf
- Bijlage 7 - Toetsplan Master ThR (60 EC).pdf
- Bijlage 8 - Scriptieregeling 2018-19.pdf
- Bijlage 8a - Scriptiematrix - invulsheet 2018-19.xlsx
- Bijlage 8b - Scriptiematrix - uitleg - 2018-19.pdf
- Bijlage 9 - Richtlijnen schrijven scriptie 2018-19.pdf
- Bijlage 10 - Rapportage bestuurlijke afspraak NVAO MA ThR (60 EC).pdf

Documenten tijdens het bezoek:

Jaarverslagen examencommissie en opleidingscommissie
A-delen OER: Nederlands en Engels
Internship Guide Faculty Religion and Theology (September 2018)
Twee voorbeelden van beoordelingen van de masterstage:

- Stagebeoordelingsformulier (Internship Evaluation Form)
- Formulier cijferregistratie individuele vakken
- Stageverslag en paper

Moduledossiers:

Hermeneutics- ook verplicht vak binnen de 3-jarige Ma

- Moduleomschrijving (uit studiegids)
- Modulehandleiding
- Tentamen
- Antwoordmodel tentamen
- Module-evaluatie

Hebrew Poetry (keuzevak)

- Moduleomschrijving (uit studiegids)
- Aims and assignments Hebrew Poetry
- Collegiale intervisie
- Beoordelingsmatrix
- Opdrachten en papers van 3 studenten
- Module-evaluatie

Media 2 (keuzevak)

- Moduleomschrijving (uit studiegids)
- Modulehandleiding
- Checklist intervisie toetsen
- Toetsmatrijs
- Assessment form
- Module-evaluatie

Herstelplan FRT-master Theology and Religious Studies

0. Voorblad

28 november 2019	eerste inventarisatie van knelpunten en verbeterplannen vanuit het visitatierapport en de praktijk door opleidingsdirecteur Eveline van Stalduine-Sulman en onderwijsdirecteur Welmoet Boender
tot 13 december 2019	inventarisatie van knelpunten en verbeterplannen door opleidingsdirecteur bij trackcoördinatoren en docenten
13 december 2019	opleidingsdirecteur: eerste houtkoolschets
19 januari 2020	onderwijsdirecteur: tweede houtkoolschets
5 februari 2020	maandelijks onderwijsoverleg met opleidingsdirecteuren en onderwijsbureau
6 februari 2020	opleidingsdirecteur Eveline van Stalduine-Sulman: eerste herstelplan
tot 27 februari 2020	eerste ronde van reacties van track-coördinatoren en seminarieleiders
27 februari 2020	overleg met pfh onderwijs Eddy van der Borght en onderwijsdirecteur
29 februari 2020	bijgewerkt plan door opleidingsdirecteur
18 maart 2020	overleg met pfh onderwijs en onderwijsdirecteur
18 maart 2020	mondeling overleg met track-coördinatoren
20 maart 2020	overleg met de toekomstige hoogleraar Spiritual Care
26 maart 2020	advies van Jikke Bekker
tot 27 maart 2020	tweede ronde van (schriftelijke) reacties van track-coördinatoren en seminarieleiders
29 maart 2020	mondelinge reacties van seminarieleiders
15 april 2020	opleidingscommissie o.l.v. André van der Braak
15 april 2020	goedkeuring door FB (decaan Ruard Ganzevoort; pfh Onderwijs Eddy van der Borght)
17 april 2020	ter informatie aan maandelijks onderwijsoverleg met opleidingsdirecteuren en onderwijsbureau

1. Inleiding

Binnen de eenjarige opleiding bestaan vijf tracks, die hun eigen focus hebben binnen één academische context: Exploring a Discipline (EaD) is sterk theoretisch gericht, al spelen hier ook maatschappelijke thema's een rol, Spiritual Care (SpiCa) is sterk maatschappelijk en beroepsgericht, terwijl de tracks Building Interreligious Relations (BIR), Peace Trauma and Religion (PTR) en Media sterk maatschappelijk gericht zijn zonder specifieke beroepsuitgang. In september 2019 is de opleiding gevisiteerd.

2. Oordeel van het panel

De visitatiecommissie waardeert de opzet van het programma van de masteropleiding TRS (60 EC) met een theoretisch semester gevolgd door een sterk beroepsgericht en academisch tweede semester. Het panel waardeert de opzet van het programma waarin de opbouw van de leerstof goed

en in samenhang naar voren komt. Management, docenten en studenten zijn zich bewust van de (versterkte) samenhang en de interdisciplinaire benadering. Het panel stelt vast dat er een sterke koppeling is tussen analytisch denkkader en praktische casuïstiek, zowel in vakken als in leeropbouw (eerste semester met theorie en casuïstiek – tweede semester met stage en scriptie). Bovendien is er veel aandacht voor (persoonlijke) zingeving en levensbeschouwing.

Hoewel sinds de midterm review (2017) de samenhang tussen de vijf specialisaties is versterkt, constateert het panel dat de samenhang onder druk staat als gevolg van de geheel verschillende oriëntaties vanuit de vijf specialisaties en hun (beroeps)contexten. Ten aanzien van Spiritual Care signaleert het panel dat de diepgang en de beroepsoriëntatie van het programma in het gedrang komen. Bovendien vindt het panel de instroomeis (iedereen is toelaatbaar) te ruim gesteld. De centrale aanbeveling van de visitatiecommissie is dat de specialisatie Geestelijke Verzorging in stand blijft, maar dat het eigen profiel ervan versterkt wordt door knelpunten weg te werken en door deze specialisatie op goed te onderscheiden wijze in te bedden in de eenjarige master (p.23).

Het panel adviseert (p. 25-26):

- a. Na te denken over de gewenste profilering en bijstelling van de specifieke eindtermen van de 1-jarige MA als geheel
- b. Afhankelijk daarvan tot een bundeling van verwante (sub)specialisaties te komen, gericht op een meer academische of een meer beroepsgerichte oriëntatie
- c. De stage-eisen voor de beroepsgerichte specialisaties verder te specificeren
- d. Voor SpiCa een haalbaarheidsonderzoek te doen om te kijken welke verbeteroptie(s) kansrijk zijn. Als verbeteropties worden genoemd:
 - i. verlenging van de duur van de opleiding;
 - ii. invoering van een gemeenschappelijke postacademische opleiding
 - iii. en/of een verplichte premaster
- e. meer op één lijn te komen in de uitvoering van het Master Seminar wat betreft werkvormen en eisen
- f. Strengere instroomeisen en een strengere instroomprocedure
- g. Aandacht te besteden aan het tweede semester v.w.b.
 - i. de studeerbaarheid
 - ii. de structuur
 - iii. de intensiteit van de geboden studiebegeleiding
 - iv. de intensiteit van de geboden stagebegeleiding
- h. Eén stage-coördinator aan te wijzen als organisatorisch aanspreekpunt over alle (sub)specialisaties heen.
- i. De dialogische leerlijn te laten eindigen in een toetsbare eindterm.
- j. Gerichte aandacht te besteden aan de werkdruk voor docenten.

Samenvattend kunnen we constateren dat de visitatiecommissie, met ons, de ratio achter het programma herkent en deelt, en zeker het interreligieuze hermeneutische en dialogische karakter ervan waardeert. Duidelijk is dat we een aantrekkelijk programma hebben dat een groeiende groep studenten aantrekt, maar dat de kwaliteit op zeer korte termijn verhoogd moet worden.

3. Maatregelen en planning

De verschillende adviezen van het panel – waarvan sommige urgenter en zwaarwegender zijn dan de andere – kunnen worden aangepakt in de volgende grote maatregelen:

3.1 Aanscherping profiel en bundeling

Door het presenteren van de opleiding in het ZER en door de reacties van het visitatiepanel is helderder geworden, waarin de verschillende tracks overeenkomen en verschillen. Er zijn drie foci:

academie (alle, maar in het bijzonder EaD), maatschappij (in het bijzonder BIR, Media en PTR) en het individu (SpiCa). Als probleem wordt gesignaleerd dat de naam “MA Theology and Religious Studies” weliswaar de formele naam is van de 1-jarige Master, maar dat deze nu niet gebruikt wordt door de studenten. Zij zijn geneigd zich met de track te verbinden, niet met de opleiding. Dat zou kunnen veranderen als we ons meer bewust zijn van onze “unique selling points” als geheel, bijvoorbeeld de combinatie van theologie en religiewetenschappen én de dialoog van bijna alle wereldgodsdiensten binnen één masteropleiding, maar ook de maatschappelijke betrokkenheid bij de tracks BIR, PTR, Media en SpiCa, en het op de student toegesneden programma EaD dat in samenspraak expertise van faculteitsleden in onderwijs doorvertaalt. Dit moet ook overgedragen worden aan de studenten, maar voor hen zal de track altijd het belangrijkste identificatiepunt zijn.

Maatregel 3.1.1 *Per direct spreken de coördinatoren met elkaar over onze unique selling points en proberen zij gezamenlijkheid te bouwen, maar ook aparte accenten van de tracks te formuleren (n.a.v. advies a). Een gezamenlijkheid kan gevonden worden onder de paraplu “Theology, Religions and Society”.*

Vanuit deze foci kunnen algemene verbeteringen worden doorgevoerd, zoals het verscherpen en specificeren van de eindtermen en het inbrengen van de dialoog als eindterm.

Maatregel 3.1.2 *Per 1 januari 2021 zijn de eindtermen van de opleiding verder geprofileerd en bijgesteld, waarin ook de eindterm voor het dialogisch leren is opgenomen (advies a):*

- *Voor de realisatie verscherpt de opleidingsdirecteur, samen met de track-coördinatoren, de eindtermen per 1 januari 2021.*
- *Deze bevatten een goede, toetsbare eindterm voor de dialogische houding die centraal staat in deze opleiding, zowel in het bestuderen van religieuze teksten als in de samenwerking met andersdenkenden.*
- *Daarbij wordt duidelijk gemaakt hoe deze specifiek in de drie foci (academie, maatschappij, geestelijke verzorging) tot uiting moet komen.*
- *De eindtermen worden in de daaropvolgende OER verwerkt.*

Een volgend gesignaleerd probleem is dat de track Media nooit veel studenten getrokken heeft. Daarin is geen verandering te verwachten. De werkdruk is daardoor hoger dan de verwachte resultaten, omdat voor deze kleine groep toch een Master Seminar moet worden georganiseerd en specifieke stagebegeleiders nodig zijn. Ten behoeve van de stroomlijning van de opleiding is het daarom raadzaam deze track af te schaffen.

Maatregel 3.1.3 *De track Media is afgeschaft per 1 september 2022 (n.a.v. advies b en advies j):*

- *De track Media wordt afgebouwd per 1 september 2021, d.w.z. er kunnen zich dan geen nieuwe studenten meer inschrijven*
- *De studenten die nog in dit track zitten, krijgen nog één jaar om hun specifieke Media-vakken af te ronden*
- *De track Media is dan afgeschaft per 1 september 2022*
- *De component “Media” wordt wel gehandhaafd in een nieuwe cursus, zie 3.2.2*

3.2 Hogere en specifiekere instroomseisen

Binnen deze eenjarige opleiding bestaan vijf tracks, die hun eigen focus hebben (theoretisch, maatschappelijk of beroepsgericht - zie inleiding). Voor ieder track geldt dat studenten instromen met uiteenlopende Bachelors. Voor EaD is het van groot belang dat studenten al een groot inzicht hebben in de theologische of religiewetenschappelijke sub-discipline die ze willen onderzoeken. De tracks

Building Interreligious Relations (BIR), Peace Trauma and Religion (PTR) en Media zijn sterk maatschappelijk gericht. Voor deze tracks is de diverse instroom vanuit andere vakgebieden – zoals Recht of Culturele Antropologie – een aanwinst, behalve dat soms de basiskennis van de wereldgodsdiensten ontbreekt. Spiritual Care zit daartussenin: een deel van wat er wordt aangeboden, is ook zonder theologische of religiewetenschappelijke vooropleiding te volgen, een ander deel moet echter worden ingebed in bestaand inzicht in een religie of wereldbeschouwing. Dat betekent dat het ook in deze track problematisch is dat basiskennis van de wereldgodsdiensten soms ontbreekt. Bovendien stellen de beroepsverenigingen en Zendende Instanties specifieke eisen aan een afgestudeerde Geestelijk Verzorger. De vraag is of deze momenteel voldoende worden gedekt in de opleiding en of een student na afronding van het 1-jarige programma voldoende startbekwaam wordt bevonden door het werkveld.

Op dit moment worden geen generieke of specifieke instroomeisen gesteld voor studenten die willen instromen met een afgeronde WO-Bachelor of Master. Wel wordt voor studenten met een HBO-Bachelor een premaster geëist. Deze wordt door de Faculteit Religie en Theologie aangeboden en is vooral gericht op begeleiding van de overgang van HBO naar WO. De deficiëntie van basiskennis wereldgodsdiensten wordt hierin nu niet aangepakt. In het academisch jaar 2019-20 is eenmalig een ‘crash course religious literacy’ aangeboden in de eerste week van periode 1 (ingebed in het vak Hermeneutics, wat daardoor een collegeweek kwijtraakte).

Daarom worden vanaf 1 september 2020 de ingangseisen aangescherpt: (1) niet alle WO-bachelors zijn meer direct toelaatbaar; alleen die met enigszins vergelijkbare onderzoeksmethoden en hermeneutische vorming; (2) er komt een algemene ingangseis voor iedere track dat studenten basiskennis moeten hebben van de wereldgodsdiensten; (3) voor de track Spiritual Care komt een schakelprogramma dat algemene vakken aanbiedt die noodzakelijk zijn als achtergrond bij de Geestelijke Verzorging, gecombineerd met verdieping in de eigen religie/traditie.

3.2.1 Invoeren van ingangseisen per 1 september 2021 (advies f):

- *Er komt een algemene toegangseis van “religious literacy” d.m.v. een vak Wereldgodsdiensten of de MOOC Religious Literacy van Harvard, zodat de crash course kan worden afgeschaft.*
- *Er wordt weer onderscheid gemaakt tussen direct toelaatbare WO-bachelors (behalve “religious literacy”) en niet-direct toelaatbare: direct toelaatbaar worden Theologie, Religiewetenschappen, Sociale Wetenschappen en aanverwante disciplines, Geesteswetenschappen en Rechten. Andere WO-bachelors worden geacht de nu al bestaande premaster van 30EC te doen.*
- *Spiritual Care krijgt een eigen, voor iedereen verplichte, premaster Premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging van 60EC, bestaande uit 30EC voorbereidende vakken op (Interfaith) Spiritual Care (Wereldgodsdiensten; rond seksualiteit; rond sterven en rouw; psychopathologie; gespreksvaardigheden) en 30EC in de eigen religieuze/wereldbeschouwelijke traditie.*
- *Aanstaande studenten SpiCa kunnen vrijstelling krijgen voor vakken in de Premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging op grond van eerdere studie, bijvoorbeeld gespreksvaardigheden in een bachelor Psychologie of religieuze traditie in een bachelor of minor Islam.*
- *Er blijft onderscheid tussen HBO-bachelors: HBO-bachelors die Spiritual Care willen gaan doen, moeten ook de verplichte Premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging doen, maar kunnen met een vooropleiding Theologie/Religiewetenschappen wel vrijstelling krijgen voor het traditiespecifieke gedeelte en eventueel voor een ander vak, maar moeten in ieder geval 30EC halen; HBO-bachelors met vergelijkbare onderwerpen dan wel onderzoeksmethoden kunnen via de nu al bestaande premaster van 30EC in de andere tracks instromen.*

Schematisch komt de instroom er als volgt uit te zien:

	Exploring a Discipline	Peace, Trauma and Religion	Building Interreligious Relations	Spiritual Care
WO-bachelor Theologie Religiewetenschappen	0	0	0	3
WO-bachelor Sociale wetenschappen e.d. Geesteswetenschappen Rechten	1*	1	1	4
WO-bachelor Sociale wetenschappen e.d. Geesteswetenschappen Rechten MET minor religiewetenschappen of theologie	1*	1	1	3
Andere WO-bachelors	2*	2	2	4
Andere WO-bachelors MET minor religiewetenschappen of theologie	1*	1	1	3
HBO-bachelors Theologie Religiewetenschappen	2	2	2	3
HBO-bachelors Sociale wetenschappen e.d. Geesteswetenschappen Rechten	2*	2	2	4

0 = directe instroom (want met cursus Wereldgodsdiensten)

1 = directe instroom, mits met cursus Wereldgodsdiensten

2 = eerst algemene premaster (of ingedaalde premaster bij de CHE)

3 = eerst premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging, maar eventueel vrijstelling voor 30EC maximaal

4 = eerst premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging (met eventueel vrijstelling voor reeds gelopen vakken, bijvoorbeeld Gespreksvaardigheden of Psychopathologie)

* MITS de discipline aansluit bij één van de onderwerpen uit Exploring a Discipline, bijvoorbeeld Rechten voor "Religion, Law and Society" of Filosofie voor "Philosophy and Religion".

Voor SpiCa wordt dus een aparte premaster ontwikkeld van 60EC, die voor de helft uit algemene vakken bestaat die voorbereiden op (Interfaith) Spiritual Care, en voor de andere helft uit vakken over aspecten van de eigen godsdienst of wereldvisie. Hoe deze premaster Interreligieuze GV er in detail uit komt te zien, dient vóór 1 oktober 2020 in overleg met de Veldadviesraad, de docentengroep/coördinatoren duidelijk zijn geworden, in ieder geval de vakken (1) Wereldreligies; (2) Seksualiteit, seksuele ontwikkeling, seksueel misbruik; (3) Palliatieve zorg, sterven en rouw; (4) Religie en psychopathologie met inleiding op traumasensitief werken; (5) Gespreksvaardigheden, inclusief ambtsgeheim. Voor de andere helft, namelijk de verdieping in de eigen godsdienst of wereldvisie,

wordt overlegd met de seminaries. Deze premaster heeft geen deadline van één jaar om die af te ronden, omdat het een inhoudelijk schakelprogramma.

Consequentie van deze keuze is dat studenten die willen instromen met een WO-BA in Bèta niet meer direct kunnen instromen in één van de tracks. Zij zullen een premastertraject moeten doen, ofwel de specifieke Interreligieuze GV-premaster van 60EC ofwel een algemene van 30EC.

Consequentie is ook dat de eigen bachelors van de faculteit 30EC extra zullen moeten volgen in of na hun bachelorsprogramma, als zij de track Spiritual Care willen gaan doen. De bachelor kan gelden als verdieping in hun eigen traditie, maar de vijf algemene vakken ter voorbereiding op SpiCa zullen ook gevolgd moeten worden.

Allicht kunnen zowel HBO- als WO-bachelors vrijstelling krijgen voor bepaalde vakken in deze premaster, bijvoorbeeld als ze de verdieping in hun eigen godsdienst al gehad hebben door een bachelor of minor daarin of als ze op het HBO al uitgebreid gespreksvaardigheden hebben geoefend. Streven is om het hele programma zo te organiseren dat voltijdsstudenten dit in één jaar kunnen halen. Daarom – en omwille van de nadruk op inhoudelijke kennis in de premaster – zal de verplichte premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging niet eindigen met een premasterscriptie.

De HBO-premaster blijft aangeboden voor alle andere tracks dan Spiritual Care. HBO'ers die Spiritual Care willen doen, moeten met de premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging meedoen. Daarin zal worden voorzien in het schrijven van papers om de HBO'ers op dit punt op academisch niveau te krijgen.

3.2.2 Oprichten van een premaster voor SpiCa (60EC) per 1 september 2021 (advies d.iii)

- Overleg met de veldadviesraad over eindtermen en eisen voor 1 oktober 2020
- Overleg met de coördinatoren van de seminaries over eindtermen en eisen voor 1 oktober 2020
- Overleg met de docentengroep van SpiCa over ingangseisen en mogelijke cursussen voor 1 oktober 2020
- Ontwerpen van een premaster voor SpiCa, inclusief paper schrijven, per 1 oktober 2020

3.3 Stroomlijnen van de opleiding door gelijktrekken van de tracks

De vijf tracks zijn in de loop van de tijd door allerlei eisen wat uit elkaar gegroeid, met name op het gebied van het Master Seminar en de scriptievoorbereiding/Research Skills. De bedoeling is dat iedere student van iedere track weer voor dezelfde (soort) eisen komt te staan voor wat betreft deze vakken. Tegelijkertijd willen we het specifieke van het Master Seminar, namelijk gerichtheid op het werkveld en de mogelijkheid om een eigen portfolio samen te stellen, niet helemaal uitsluiten. We fuseren deze twee foci in één lintmodule "Research and professional skills".

Maatregel 3.3.1 "Research and professional Skills" (lintmodule) wordt per 1 september 2022 voor 3 EC gevuld met studievaardigheden en voorbereiding op de scriptie (advies e), terwijl de andere 3 EC gericht zijn op beroepsvaardigheden voor het specifiekere werkveld:

- Iedere student krijgt in het eerste semester van het studiejaar hetzelfde aanbod in RPS, namelijk vooral op empirisch onderzoek gerichte studievaardigheden en voorbereiding op de scriptie. Algemene studievaardigheden, zoals het slim zoeken in databases en bibliotheken, worden uitbesteed aan deze lintmodule, zodat losse docenten dit niet meer hoeven te doen in hun cursussen.
- In het tweede semester worden de studenten in groepen verdeeld en krijgen ze gelegenheid op het werkveld gerichte opdrachten te doen en/of een eigen portfolio samen te stellen; binnen SpiCa

betekent dit dat het tweede semester ook traditiespecifiek wordt ingevuld, dus dat moslim-studenten zich richten op het werkveld van moslim-geestelijk verzorger e.d.

- *Samen stellen de aanbieders eindtermen vast voor het master seminar die op iedere track van toepassing zijn. Deze eindtermen met de daaraan gekoppelde opdrachten worden per maart 2022 in de studiegids omschreven.*

Om dit te realiseren stellen docenten en de coördinator vóór 1 maart 2022 welke onderdelen in RPS ondergebracht moeten worden. De handleiding van deze lintmodule wordt voor 1 mei 2022 herschreven door (1) de coördinator van de module, d.i. degene die studievaardigheden geeft; en (2) de gezamenlijke docenten in het tweede semester, zodat overeenstemming bereikt wordt over de opdrachten, een eigen portfolio en een beoordelingsmatrix.

Omdat de voorbereiding op de scriptie nu in het nieuwe vak “Research and Professional Skills” is ingevoegd, is het vak Research Skills – dat nog verplicht was voor de tracks PTR en EaD en dat sterk tekstueel/argumentatief gericht was – overbodig geworden in de eenjarige master.¹ Daarmee in blok 3 van het eerste semester leeg. BIR en SpiCa volgen op deze tijd (de maand januari) het vak Comparative Ethics. Dit vak is ook bij uitstek geschikt voor PTR, al moeten er dan wel andere casussen worden besproken. Voor EaD is een nieuw vak op zijn plaats, dat theologie en religie verbindt, maar ook theoretische en maatschappelijke issues. Hierin zou de component “media” een rol moeten spelen, omdat onderzoek in de (sociale) media belangrijk is om de beeldvorming over religie in beeld te krijgen.

Overigens blijft de overgang van de eenjarige naar de Research Master mogelijk onder dezelfde voorwaarden die al gesteld zijn.

Maatregel 3.3.2 Nieuwe cursus invoegen in het derde blok van het eerste semester (n.a.v. advies b)

- *Om dit te realiseren moet vóór 1 november 2021 duidelijk zijn welke nieuwe cursus de coördinatoren voor ogen hebben. Vervolgens dient een cursuscoördinator de nieuwe cursus te ontwerpen per 1 april 2022. De nieuwe cursus kan dan per 1 september 2022 van start gaan.*

3.4 Versterken van SpiCa

Om de eindtermen van SpiCa goed te halen en om SpiCa-studenten goed aansluiting te laten vinden bij de arbeidsmarkt, is versterking van de inhoud nodig. Dat wordt ten eerste geboden door de strengere toegangseisen en de nieuw te vormen premaster, zodat alle studenten goed geïnformeerd over de levensbeschouwing/religie van hun eigen keuze beginnen aan de studie en al een aantal algemene vakken hebben gevolgd ter versterking van hun theorie en gespreksvaardigheden (zie maatregel 3.2.1).

Ten tweede gaat dat gebeuren door de stage te versterken.

Maatregel 3.4.1 Versterken van de stage-eisen (advies c en adviezen g en j)

- *De beroepsgerichte Stage is als cursus afgesplitst van het onderzoeksgerichte Internship per 1 september 2020*
- *Binnen deze Stage blijft het onderdeel Supervisie gehandhaafd*
- *Er is een stagecoördinator voor SpiCa aangesteld per 1 september 2020*
- *De stagehandleiding en beoordelingsmatrix zijn bijgesteld en specifiek gemaakt voor SpiCa per 1 september 2021*

¹ Het vak blijft bestaan voor de driejarige Predikantsopleiding en voor de Research Master.

- *Er is beleid ontwikkeld op het gebied van de stage, ook waar het uitzonderingen betreft (sommige SpiCa-studenten met veel werkervaring kunnen kiezen voor een onderzoeksstage; anderen hebben twee stage-instellingen)*
- *Er is beleid ontwikkeld om stage en scriptie te combineren en om vanuit stage-instellingen vragen mee te nemen voor het scriptietraject.*
- *De stagebegeleiding is beter verdeeld vanaf 1 september 2021 op de diverse docenten om de track-coördinatoren te ontlasten bij eventuele groei van het aantal studenten.*

Doordat de stagecoördinator voor SpiCa zowel inhoud als organisatie als voorlichting aan de studenten zal verzorgen en verbeteren, worden organisatorische problemen opgelost. Het gaat dan met name om:

- Voorlichting en begeleiding aan de studenten over hun stage, met name de verhouding tussen beroepsgerichtheid en onderzoek binnen de stage, zeker ook voor studenten die al werkervaring hebben
- Een duidelijkere en specifiekere stagehandleiding en beoordelingsmatrix, waarbij ook de mogelijkheid wordt uitgewerkt stage en scriptie te combineren en om vanuit stage-instellingen vragen mee te nemen voor het scriptietraject.

Ten derde kan dit door een robuustere inhoud aan te bieden in de mastertrack SpiCa zelf, zeker op academisch niveau.

Maatregel 3.4.2 Versterken van de inhoud van SpiCa (n.a.v. advies d):

- *De nieuwe hoogleraar Geestelijke Verzorging specificeert de eindtermen van SpiCa per 1 januari 2021, in overleg met het werkveld, de Vereniging GVZ en eventueel de Ring GV – met dien verstande dat het grootste deel van onze studenten kiezen voor “ongebonden” studie en uitoefening van hun vak*
- *De nieuwe UHD ontwerpt het eerste vak van deze track als Methodologie Geestelijke Verzorging per 1 mei 2020 en geeft het per 1 september 2020*
- *De religieuze tradities die nu elk een eigen SpiCa-vak tijdens het keuzemoment aanbieden, mogen dat blijven doen. Het specifieke vak voor Hindoe-GV'er komt daar nog bij*
- *Er komt een nieuw “ongebonden” keuzevak voor “ongebonden” SpiCa-studenten, zoals de “gebonden” studenten nu kunnen kiezen voor een Islamitische, Hindoeïstische, Ooster-Orthodoxe of Boeddhistische cursus binnen hun werkveld*
- *Het vak Comparative Ethics blijft*
- *De nieuwe UHD gaat met de seminaries in gesprek over het vormen van een gezamenlijke cursussen of cursuonderdelen in de postacademische ambtsopleidingen om die per 1 september 2023 vorm te geven.*

3.5 Versterking van de studiebegeleiding in het tweede semester

De relatieve “eenzaamheid” van het tweede semester moet worden tegemoetgekomen door een steviger begeleiding in dat semester. Dat gebeurt ten eerste door de omvorming van het Master Seminar naar Research and Professional Skills, waardoor de kleine groepen vooral in het tweede semester samenkomen. Dat gebeurt bij SpiCa ook door de supervisiegroepen.

Een verbetering komt ten tweede door het verdelen van de stagebegeleidingen over meerdere docenten, zodat iedere student meer aandacht kan verwachten dan als alle stagebegeleiding door de track-coördinatoren gebeurt (zie boven voor SpiCa):

Maatregel 3.5.1 Versterken van de inhoud van Internship (adviezen h, g en j):

- *Er is een stagecoördinator voor Internship (onderzoeksgericht) aangesteld per 1 september 2020:*
- *De stagehandleiding en beoordelingsmatrix is bijgesteld en specifiek voor het onderzoeksgerichte Internship per 1 september 2021*
- *Voorlichting wordt gegeven aan de studenten over hun stage, met name de verhouding tussen beroepsgerichtheid en onderzoek binnen de stage vanaf 1 september 2020*
- *Beleid is ontwikkeld op het gebied van de stage per 1 september 2022, ook waar het uitzonderingen betreft (bijvoorbeeld, sommige buitenlandse studenten met veel werkervaring willen liever een cursus volgen binnen een onderzoeksgerichte stage)*
- *Beleid is ontwikkeld om stage en scriptie te combineren en om vanuit stage-instellingen vragen mee te nemen voor het scriptietraject*
- *De stagebegeleiding is beter verdeeld vanaf 1 september 2021 op de diverse docenten om de track-coördinatoren te ontlasten bij eventuele groei van het aantal studenten.*

De stagecoördinator voor Internship draagt zorg voor de implementatie van bovenstaande maatregel.

Dat gebeurt ten derde door de scripties anders te organiseren, eerder per twee- of drietallen in een onderzoeksgroep dan iedereen individueel.

Maatregel 3.5.2 Reorganisatie van het scriptietraject (adviezen g en j):

- *De mogelijkheid om aan het scriptietraject International Community Service Learning mee te doen blijft gehandhaafd*
- *Per 1 september 2020 is een nieuw scriptietraject ontworpen, waarbij studenten in groepjes bij onderzoeksgroepen hun scriptie schrijven*
- *In het studiejaar 2020-21 wordt met een aantal onderzoeksgroepen een pilot uitgezet om dit uit te proberen*
- *Per 1 september 2021 wordt het nieuwe scriptietraject met een bijbehorend protocol integraal ingevoerd.*

Ten aanzien van de versterking van Standaard 2 geldt dat de rol van de track-coördinatoren versterkt wordt, zowel per track als in samenhang. Om de samenhang en inhoudelijke kwaliteit te versterken, dienen de track-coördinatoren op minimaal 4 vastgelegde momenten in het academisch jaar te vergaderen. Iedere vergadering heeft een algemeen deel waarop alle track-coördinatoren gezamenlijk vergaderen over het programma en een specifiek deel per track. Iedere verandering die aan het programma wordt voorgesteld dient geagendeerd te worden in dit overleg. Track-coördinatoren zijn verantwoordelijk voor het in beeld houden van de voortgang van en eventuele knelpunten bij studenten en weten hoe te handelen bij vragen en knelpunten en koppelen dit terug in de vergadering.

Maatregel 3.5.3 Versterking overlegstructuur van de track-coördinatoren onderling en per track

Samenvatting maatregelen en actieplan

In bovenstaande notitie zijn de volgende maatregelen aangegeven die nodig zijn om de kwaliteit van de 1-jarige Master Theology and Religious Studies met name op Standaard 2 te verbeteren. Deze sluiten direct aan bij de adviezen van de visitatiecommissie.

ADVIES A: Denk na over de gewenste profilering en bijstelling van de specifieke eindtermen van de 1-jarige MA als geheel

- Maatregel 3.1.1 Per 1 september 2020 [of september 2021] heeft de opleiding een eigen werfnaam: voorstel "Theology, Religions and Society"
- Maatregel 3.1.2 Per 1 januari 2021 zijn de eindtermen van de opleiding verder geprofileerd en bijgesteld, waarin ook de eindterm voor het dialogisch leren is opgenomen

ADVIES B: Denk afhankelijk daarvan over een bundeling van verwante (sub)specialisaties te komen, gericht op een meer academische of een meer beroepsgerichte oriëntatie

- Maatregel 3.1.3 De track Media is afgeschaft per 1 september 2022
- Maatregel 3.3.2 Nieuwe cursus wordt ingevoegd in het derde blok van het eerste semester voor EaD-studenten

ADVIES C: Specificeer de stage-eisen voor de beroepsgerichte specialisaties verder

- Maatregel 3.4.1 Aanstellen van een stage-coördinator en versterken van de stage-eisen

ADVIES D: Voer voor SpiCa een haalbaarheidsonderzoek uit om te kijken welke verbeteroptie(s) kansrijk zijn

- Maatregel 3.2.3 Oprichten van de schakeltrajecten voor SpiCa (60EC) per 1 september 2021
- Maatregel 3.4.2 Versterken van de inhoud van SpiCa door UHD en overleg over gezamenlijke vakken of elementen in de postacademische ambtsopleiding

ADVIES E: Kom meer op één lijn in de uitvoering van het master seminar wat betreft werkvormen en eisen

- Maatregel 3.3.1 Een nieuwe lintmodule Research and Professional Skills wordt per 1 september 2022 voor 3 EC gevuld met studievaardigheden en voorbereiding op de scriptie terwijl de andere 3 EC gericht zijn op het specifiekere werkveld
- Maatregel 3.5.2 Versterking overlegstructuur van de track-coördinatoren onderling en per track

ADVIES F: Stel strengere instroomeisen en formuleer een strengere instroomprocedure

- Maatregel 3.2.1 Invoeren van algemene ingangseisen per 1 september 2021
- Maatregel 3.2.2 Ontwerpen van een premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging

ADVIES G: Besteed aandacht aan het tweede semester v.w.b. de studeerbaarheid, de structuur, de intensiteit van de geboden studiebegeleiding, de intensiteit van de geboden stagebegeleiding

- Maatregel 3.4.1 Aanstellen van een stagecoördinator en versterken van de stage-eisen
- Maatregel 3.5.1 Reorganisatie van het scriptietraject
- Maatregel 3.5.1 Versterken van de inhoud van Internship

ADVIES H: Wijs één stage-coördinator aan als organisatorisch aanspreekpunt over alle (sub)specialisaties heen

- Maatregel 3.5.1 Versterken van de inhoud van Internship

ADVIES I: Laat de dialogische leerlijn eindigen in een toetsbare eindterm

- Maatregel 3.1.2 Per 1 januari 2021 zijn de eindtermen van de opleiding verder geprofileerd en bijgesteld, waarin ook de eindterm voor het dialogische leren is opgenomen

ADVIES J: Besteed gerichte aandacht aan de werkdruk voor docenten

- Maatregel 3.2.1 Invoeren van algemene ingangseisen per 1 september 2021
- Maatregel 3.2.2 Ontwerpen van een premaster Interreligieuze Geestelijke Verzorging
- Maatregel 3.4.1 Verspreiding van de Stage-begeleiding
- Maatregel 3.1.3 De track Media is afgeschaft per 1 september 2022
- Maatregel 3.5.1 Versterken van de inhoud van Internship
- Maatregel 3.5.2 Reorganisatie van het scriptietraject
- Maatregel 3.5.3 Versterking overlegstructuur van de track-coördinatoren